

ROMÂNIA
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
ACADEMIA DE POLIȚIE – „ALEXANDRU IOAN CUZA”

PUNEREA ÎN APLICARE A REGULILOR DE
CONCURENȚĂ ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ
DOMENIUL DREPT

Conducător de doctorat

Prof. univ. dr. NICOLETA DIACONU

Doctorand

VLAD - TEODOR FLOREA

REZUMAT

BUCUREȘTI

2017

PUNEREA ÎN APLICARE A REGULILOR DE CONCURENȚĂ ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

TITLUL I. DELIMITĂRI CONCEPTUALE

CAPITOLUL I. ASPECTE INTRODUCATIVE PRIVIND CONCEPTUL DE CONCURENȚĂ

- 1. Noțiunea de concurență**
- 2. Dreptul concurențial al Uniunii Europene**

CAPITOLUL II. REGIMUL JURIDIC AL NOȚIUNII DE „ÎNȚEPRINDERE”

- 1. Abordarea funcțională a întreprinderii**
 - 1.1. Oferirea de bunuri sau servicii pe piață*
 - 1.2. Asumarea unui risc economic*
 - 1.3. Potențialul obținerii de profit*
 - 1.4. Irelevanța formei juridice a întreprinderii*
- 2. Transformările structurale de întreprinderi**
- 3. Grupurile de societăți**

CAPITOLUL III. ÎNȚELESUL „PIEȚEI” ÎN CONTEXTUL DREPTULUI CONCURENȚIAL AL UNIUNII EUROPENE

- 1. Considerații introductive. Piața internă a Uniunii Europene**
- 2. Delimitarea pieței relevante**
 - 2.1. Piața geografică*
 - 2.2. Piața produsului*
 - 2.3. Piața temporală*
 - 2.4. Piețe duale*
- 3. Puterea de piață**

3.1. Poziția pe piață a unei întreprinderi și a concurenților săi; cota de piață

3.2. Expansiunea sau intrarea pe piață

3.3. Puterea compensatorie a cumpărătorilor

CAPITOLUL IV. EFECTUL NEGATIV AL ACORDURILOR ȘI PRACTICILOR ANTICONCURENȚIALE

- 1. Conceptul de „comerț între statele membre”**
- 2. „Atingerea” adusă comerțului dintre statele membre**
- 3. Caracterul semnificativ al atingerii**

TITLUL II. ANALIZA PILONILOR PRINCIPALI AI DREPTULUI CONCURENȚIAL AL UNIUNII EUROPENE

CAPITOLUL I. INTERZICEREA ÎNȚELEGERILOR ANTICONCURENȚIALE

- 1. Temei juridic**
- 2. Condițiile de aplicare a articolului 101 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene**
- 3. Condițiile exceptării**

CAPITOLUL II. ABUZUL DE POZIȚIE DOMINANTĂ

- 1. Temei juridic**
- 2. Dominația**
 - 2.1. Dominația individuală*
 - 2.2. Dominația colectivă*
- 3. Abuzul. Tipuri de abuz**
 - 3.1. Clasificarea tipurilor de abuz*
 - 3.2. Abuzuri exploitative*
 - 3.3. Abuzuri discriminatorii*

3.4. Abuzuri exclusive

3.5. Eliminarea concurențelor

CAPITOLUL III. CONTROLUL CONCENTRĂRILOR DE ÎNTREPRINDERI

- 1. Considerații referitoare la reglementarea actuală privind concentrările: definiție, sfera de aplicare, evaluare**
- 2. Procedura de control a concentrărilor de întreprinderi.
Sarcina probei**

CAPITOLUL IV. REGIMUL JURIDIC AL AJUTOARELOR DE STAT

TITLUL III. CONSIDERAȚIUNI PRIVIND DREPTUL DERIVAT AL UNIUNII EUROPENE ÎN MATERIA PUNERII ÎN APLICARE A NORMELOR DE CONCURENȚĂ

CAPITOLUL I. CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE. CÂTEVA ASPECTE LEGATE DE REȚEAUA EUROPEANĂ DE CONCURENȚĂ

CAPITOLUL II. REGIMUL JURIDIC INSTITUIT PRIN REGULAMENTUL NR.1/2003 PRIVIND PUNEREA ÎN APLICARE A NORMELOR DE CONCURENȚĂ PREVĂZUTE LA ARTICOLELE 101 SI 102 DIN TRATATUL PRIVIND FUNCȚIONAREA UNIUNII EUROPENE

- 1. Obiectivele punerii în aplicare a regulilor de concurență**
- 2. Descentralizarea punerii în aplicare a regulilor de concurență instituite de articolele 101 și 102 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene**
- 3. Competențele și delimitarea lor. Privire de ansamblu**
 - 3.1. Competențele Comisiei**
 - 3.2. Competențele de investigație ale Comisiei**
 - 3.3. Competențele autorităților naționale de concurență și cooperarea cu instituțiile Uniunii**

3.4. *Competențele instanțelor naționale și cooperarea cu instituțiile Uniunii*

4. Sanctiunile aplicate de către comisie în temeiul Regulamentului nr. 1/2003

4.1. *Natura juridică a sancțiunilor aplicate de către Comisie*

5. Criminalizarea punerii în aplicarea a regulilor de concurență la nivelul Uniunii Europene

6. Sarcina probei în temeiul Regulamentului nr. 1/2003

7. Regimul juridic al prescripției instituită de Regulamentul nr. 1/2003

8. Sistemul programelor de clemență

CAPITOLUL III. REGIMUL JURIDIC AL PROCEDURILOR PUSE ÎN APLICARE DE COMISIE

1. Considerații preliminare

2. Atribuții instituite

CAPITOLUL IV. ELEMENTE DE INVESTIGAȚIE LEGATE DE ÎNCĂLCĂRILE CONCURENȚIALE

1. Strategii de investigare

1.1. *Identificarea unei ținte de tip cartel*

1.2. *Stabilirea mijloacelor și resurselor investigative*

1.3. *Utilizarea mijloacelor de investigație în diferite etape ale cercetării*

2. Colectarea de date informatice

2.1. *Resursele destinate colectării datelor informatice*

2.2. *Modalități de colectare a datelor informatice*

2.3. *Provocările și impedimentele care pot apărea în cursul colectării de date informatice*

3. Tehnici de audiere

- 3.1. *Pregătirea audierii*
- 3.2. *Audierea propriu-zisă*
- 3.3. *Diferite abordări ale audierii*
- 3.4. *Evaluarea audierii*

**TITLUL IV. ROLUL CONSILIULUI CONCURENȚEI ÎN MECANISMUL
CONCURENȚIAL CARE PROTEJEAZĂ PIATA INTERNĂ A UNIUNII
EUROPENE**

CAPITOLUL I. ASPECTE INTRODUCATIVE

CAPITOLUL II. COMPETENȚELE CONSILIULUI CONCURENȚEI

**1. Regimul juridic al Consiliului Concurenței conform Legii
nr. 21/1996 a concurenței**

**1.1. *Principiile de funcționare ale Consiliului
Concurenței***

1.2. *Actele Consiliului Concurenței*

1.3. *Organizarea și funcționarea Consiliului Concurenței*

1.4. *Atribuțiile Consiliului Concurenței*

1.5. *Natura juridică a Consiliului Concurenței*

2. Atribuții fixate prin dreptul Uniunii Europene

**CAPITOLUL III. ELEMENTE DE COOPERARE INSTITUȚIONALĂ
INTERNĂ**

CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE LEGE FERENDA

BIBLIOGRAFIE

1. Acte normative
2. Cursuri, tratate, monografii
3. Articole în reviste și publicații de specialitate
4. Jurisprudență
5. Surse digitale

Originile politicii în domeniul concurenței pot fi identificate atât în SUA, cât și în Europa, fiecare parte contribuind într-un mod specific la cristalizarea acestui domeniu.

În SUA, adoptarea primei legi în sfera concurenței aplicabile la nivel federal (Legea *Sherman*) s-a realizat ca urmare a presiunilor sociale exercitate de grupul fermierilor și al micilor întreprinderi, care au marcat începuturile politicii privind concurența. Sub sancțiunea închisorii de până la trei ani, actul interzicea înțelegerile între întreprinderi care aveau ca scop restrângerea comerțului, precum și acțiunile de monopolizare a pieței.

Pe continentul european, de la constituirea comunităților europene și până în prezent, dreptul comunitar al concurenței a dobândit, fără îndoială, un caracter relativ autonom și specific¹.

Concurența ar putea fi definită ca reprezentând ansamblul normelor care reglementează relațiile sociale privind normala desfășurare a activităților comerciale, în special relațiile dintre comercianți, relații care sunt îndreptate către câștigarea clientelei fără a face uz de modalități care depășesc sfera legalității. Astfel, un mediu concurențial „curat” asigură condițiile necesare organizării și funcționării unei economii de piață bazată pe libertatea comerțului și libera circulație a mărfurilor, serviciilor și a persoanelor. În orice caz, concurența nu trebuie confundată cu libertatea de acțiune a întreprinderilor care este doar o premisă a concurenței.

Odată cu adoptarea Tratatului de la Lisabona, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene a dobândit forță juridică, ceea ce înseamnă că drepturile și libertățile prevăzute de acest ultim act normativ au aceeași valoare juridică precum normele din tratatele constitutive sau modificatoare. Pe această linie de idei, evidențiem că art. 16² din actul evocat prevede că: „*Libertatea de a desfășura o activitate comercială este recunoscută în conformitate cu dreptul Uniunii și cu legislațiile și practicile naționale.*” Astfel, se recunoaște dreptul la inițiativă economică, drept care poate fi văzut ca un important motor al integrării europene din perspectivă socială, economică sau politică³. Subliniem că documentul menționat este primul act juridic prin care este reglementat dreptul la libertatea de a desfășura o activitate comercială și prin care acesta a dobândit forță juridică obligatorie, tratatele Uniunii Europene sau Convenția Europeană a Drepturilor Omului neavând cuprinse în conținutul lor un astfel de drept.

Libertatea desfășurării unei activități comerciale, văzută atât ca un drept fundamental cât și ca un principiu general al Uniunii, joacă un rol esențial în ordinea juridică, economică, socială,

¹ A se vedea Paul Mircea Cosmovici, Roxana Munteanu, *Înțelegerile între întreprinderi. Reguli generale*, Editura Academiei Române, București, 2001, pg.74;

² Având denumirea marginală: *Libertatea de a desfășura o activitate comercială.*

³ A se vedea Andrea Usai, *The Freedom to Conduct Business in the EU, Its Limitations and Its Role in the European Legal Order: A New Engine for Deeper and Stronger Economic, Social and Political Integration*, în *German Law Journal* Vol. 14 No. 9, p, 1867 – 1868.

politică și chiar culturală. Acest rol vital este protejat, printre altele, și de mecanismele de protecție a concurenței pe piața internă a Uniunii.

Apare și ideea de libertate concurențială în balanță cu libertățile de circulație. Între libertatea concurențială și libertatea de circulație există o strânsă legătură, iar distincția între ele nu este una foarte clară⁴. Spre exemplu, o normă națională care rezervă o anumită activitate economică unei anumite categorii de persoane, este imună la libertatea de circulație, ceea ce va putea conduce, la un moment dat, către un abuz de poziție dominantă al întreprinderii care s-ar dezvolta în climatul economic creat de statul membru care a adoptat o astfel de norma în cauză.

În literatura de specialitate românească⁵, libertatea comerțului este văzută ca fiind compusă din libertatea de a decide (ca element subiectiv) și libertatea de a contracta (ca element obiectiv). Aceste două componente sunt estompate de o serie de dispoziții legale care limitează capacitatea de inițiativă și negociere. Prin urmare, în era capitalismului liberal⁶, s-a dezvoltat principiul liberei concurențe, ca manifestare a intervenționismului guvernamental național sau internațional.

Dreptul Uniunii Europene reprezintă o ramură de drept distinctă care înglobează ansamblul de reguli juridice instituite prin tratatele inițiale ale Comunităților Europene, ramură care s-a desprins din dreptul internațional public.⁷

În lucrarea de față analizăm normele și regulile de concurență instituite prin tratatele Uniunii și modul în care aceste norme sunt puse în aplicare. Așa cum vom vedea în cele ce succed, povara punerii în aplicare a regulilor de concurență cade în sarcina Comisiei Europene, a autorităților naționale de concurență și a instanțelor unionale și naționale ale statelor membre.

Unul dintre cei mai marcanți autori din literatura juridică românească⁸ sublinia faptul că o analiză minuțioasă și susținută implică un volum imens de muncă, care vor fi „*încununare de succes numai în cazul în care sunt dublate de știință, tehnică și artă*”.

Precizăm încă de la început că un sistem de concurență este de neconceput în lipsa principiului libertății comerțului, cu limitele pe care acesta le comportă, și având în vedere mențiunea lui Montesquieu conform căreia anumite măsuri restrictive, deși îl pot stânjeni pe negustor, ele pot fi în favoarea comerțului⁹.

⁴ A se vedea Marie Malaurie – Vignal, *Droit de la concurrence interne et communautaire*, 4e edition, 2008, Editura Dalloz, Paris, p. 11 – 12.

⁵ A se vedea Giorgiu Coman, *Evoluția dreptului concurenței*, Editura Hamangiu, București, 2015, p. 16 – 21.

⁶ Același autor menționează că în acea epocă juriștii au dezvoltat teorii precum: teoria concurenței pure și perfecte; atomaticitatea pieței; transparența; omogenitatea produselor; mobilitatea, factorul sau absența intervențiilor statale.

⁷ A se vedea Nicoleta Diaconu, *Dreptul Uniunii Europene. Tratat. Ediția a II-a revizuită*, Editura Lumina Lex, București, 2011, p. 11.

⁸ A se vedea Dumitru Mazilu, *Tratat privind Dreptul comerțului internațional*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 11.

⁹ A se vedea Dumitru Mazilu, *op. cit.*, p. 84.

Astfel, realizăm legătura cu principiul concurenței loiale fără de care libertatea contractuală ar putea conduce către situații extreme și vătămătoare pentru consumatorii unei piețe determinate. Relațiile comerciale unionale bazate de la început pe o concurență loială, care a avut un scop stimulat, au cunoscut o expansiune continuă, în condițiile amplificării concurenței¹⁰. Mai mult, se apreciază că este și meritul politicilor de concurență care au permis crearea și menținerea unui sistem care să stimuleze continuu competiția dintre întreprinderile diferitelor state membre ce acționează pe piața internă.

Uniunea Europeană este o construcție interstatală al cărui element central este, credem noi, piața internă, în jurul căreia gravitează toate libertățile de circulație (libera circulație a persoanelor, libera circulație a mărfurilor, libera circulație a serviciilor și libera circulație a capitalurilor). În aceste condiții, raporturile comerciale capătă o importanță deosebită fiind nevoie ca aceste relații să fie protejate din punct de vedere al dreptului concurențial statornic atât prin legislația primară, cât și cea secundară, ambele fiind completate de interpretările instanțelor unionale.

Dreptul concurențial al Uniunii Europene este o ramură de drept foarte complexă care îmbină într-un mod autonom și specific, elemente de drept civil, drept public și, bineînțeles, de cunoștințe economice. Observăm că dreptul concurențial nu este o ramură interdisciplinară, ci este, fără îndoială, un domeniu pluridisciplinar.

Mai mult, observăm că, dreptul concurențial este o ramură de drept tânără, care se naște în cvasi-majoritatea sistemelor de drept din lume. Împrejurarea că această ramură a fost analizată temeinic și detaliat la nivelul Comunităților Europene a făcut ca toate statele membre sau terțe care au adoptat legislații de concurență să se inspire și să urmărească soluțiile instanțelor și instituțiilor unionale. Ba chiar, am putea afirma că ceea ce s-a decis prin adoptarea tratatelor institutive de la Roma și Paris, ajunge, în mod indirect, să fie adoptat în state precum India sau Singapore.

Dreptul concurențial al Uniunii Europene prezintă anumite caracteristici care îi conferă originalitate. Pe de o parte, originalitatea este dată de conținutul și obiectivele specifice acestei ramuri, și, pe de altă parte, de raporturile dintre normele de concurență la nivelul Uniunii și regulile de drept substanțial și de drept procesual, în materie civilă, ale statelor membre¹¹.

În prezent, mai mult de 130 de state au sisteme de protecție concurențială. Dreptul concurenței a beneficiat de o dezvoltare explozivă pentru că această ramură protejează interesele consumatorilor și contribuie la bunăstarea acestora. Practic, la momentul actual, putem afirma că

¹⁰ A se vedea Dumitru Mazilu, *Integrarea Europeană. Drept Comunitar și Instituțiile europene*, Ediția a VI-a, Editura Lumina Lex, București, 2008, p. 488.

¹¹ A se vedea Augustin Fuerea, *Drept comunitar al afacerilor*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2006, p. 185.

aproximativ 3 miliarde de oameni beneficiază de protecția dispozițiilor de concurență¹². De asemenea, este remarcabil gradul de convergență la nivel mondial al dreptului concurenței și al punerii în aplicare a acestuia, într-un climat economic, politic și social destul de variat. Convergența constă în păstrarea unui nucleu dur al normelor de concurență. Spre exemplu, Singapore și Malaezia au adoptat norme de dreptul concurenței, și, în ambele cazuri, legislația, este, practic, o copie a legislației britanice în acest domeniu¹³. Mai mult, mai trebuie observat că legislația britanică în materia concurenței reprezintă, în fond, articolele 101 și 102 din TFUE¹⁴.

În acest context, putem vorbi atât despre efectele globalizării asupra concurenței, cât și despre efectele concurenței asupra globalizării. S-a apreciat¹⁵ că globalizarea sistemului legislativ în domeniul concurenței se poate lovi de impedimentul nivelului diferit de dezvoltare a statelor lumii și al diferențelor dintre sistemele legislative.

Un element foarte important care contribuie la expansiunea dreptului concurenței la nivel global este reprezentat de publicitatea hotărârilor judecătorești în materie de concurență la nivelul Uniunii. Toate hotărârile sunt publice pe site-ul oficial al instanțelor unionale, chestiune care produce un efect foarte interesat. India, utilizează frecvent raționamentele și argumentele prezentate și dezvoltate în deciziile Comisiei Europene și în hotărârile instanțelor unionale. În Statele Unite nu regăsim această publicitate a cauzelor de concurență, dat fiind faptul că acestea se soluționează, în marea lor majoritate, la nivel privat, prin acorduri între părți. Această diferență între dreptul antitrust din Statele Unite și dreptul concurenței din UE, face ca influența celui din urmă să fie mult mai mare la nivelul statelor care aplică legislații de protecție împotriva atingerilor aduse concurenței.

De asemenea, existența Rețelei Europene de Concurență și a Rețelei Internaționale de Concurență face ca specialiștii implicați în punerea în aplicare a normelor de concurență să utilizeze un limbaj comun, compus dintr-un melanj de termeni juridici și economici. Adeseori, autoritățile naționale de concurență se lovesc de opinii divergente din partea autorităților din arcul guvernamental, pentru că, de multe ori, guvernele au alte obiective decât autoritățile de concurență.

Mai observăm că, pe o piață națională, printre cei mai importanți factori care pot denatura concurența foarte ușor se numără chiar statul respectiv, având la îndemână toate instrumentele, atât cele private, cât și cele publice.

¹² Este important să reținem că state precum India sau China dețin legislații specifice dreptului concurenței.

¹³ Ambele state au sisteme de drept de sorginte anglo-saxonă.

¹⁴ Mergând mai departe, și instanțele din Regatul Unit trebuie să respecte jurisprudența instanțelor unionale atunci când interpretează dreptul concurenței.

¹⁵ A se vedea Florin Sandu, Anca – Elena Bălășoiu, *Dreptul european al concurenței. Note de curs. Practică judiciară*, editura Universul Juridic, București, 2017, p. 42 – 43.

Dreptul concurenței are la bază 3 piloni: interzicerea înțelegerilor monopoliste, interzicerea abuzului de poziție dominantă și controlul concentrărilor de întreprinderi¹⁶. Acești trei piloni sunt uniți de aceeași noțiune comună, respectiv puterea de piață, noțiune care nu este definită de majoritatea legislațiilor în domeniul concurenței, sarcină care a căzut pe umerii teoreticienilor și al practicienilor. Această noțiune apare, în primul rând, atunci când analizăm abuzul de poziție dominantă, dominanța unei întreprinderi fiind exprimată prin cota de piață care reprezintă puterea de piață a întreprinderii în cauză și poate fi definită ca fiind abilitatea profitabilă de a crește prețul (acesta incluzând atât prețul, cât și alte beneficii precum inovații sau progrese tehnologice). Puterea de piață este un concept relativ ce poate fi văzut ca o axă având ca poli: concurență perfectă – monopol. În lumea reală, pe o piață întâlnim diferite întreprinderi cu diferite cote de piață, astfel că acestea ar fi poziționate diferit pe axa concurență perfectă – monopol.

Lucrarea de față se adresează specialiștilor în domeniul concurenței, al dreptului european, teoreticienilor și practicienilor, în egală măsură, care au misiunea de a fi nu numai buni profesioniști, ci și personalități, a căror vocație va fi susținută și întregită de valorile din domeniul dreptului concurenței.

Sperăm ca problematica abordată să trezească și interesul celor care au avut mai puțin ocazia de a fi preocupați de tematica tratată în prezenta lucrare, mai exact de temele de studiu pe care le supune atenției. De asemenea, lucrarea își propune să aducă în discuție câteva teme de interes pentru spațiul dreptului concurenței, unele dintre ele care au mai făcut obiectul discuțiilor și controverselor doctrinare juridice, altele fiind propuse în premieră de autor.

Dezvoltarea în continuare a acestor teme rămîne deschisă tuturor celor interesați, inclusiv, dar mai ales autorului.

În cuprinsul prezentei lucrări, demersul nostru științific este structurat în 4 titluri.

Primul titlu intitulat „Concepte de concurență” cuprinde o analiză a noțiunii de concurență și o prezentare a dreptului concurențial al Uniunii Europene. Mai departe, am prezentat regimul juridic al noțiunii de „întreprindere”, arătând: abordarea funcțională pe care au îmbrățișat-o instituțiile și instanțele unionale; irelevanța formei juridice a întreprinderii; transformările structurale de întreprinderi; o analiză succintă a grupurilor de societăți în contextul dreptului concurențial. În cadrul aceluiași titlu, am încercat să lămurim înțelesul „pieței” în contextul dreptului concurențial al UE, prezentând modul de delimitare a pieței relevante și limitele conceptului de putere de piață. Un alt element principal al dreptului concurențial al UE este reprezentat de efectul negativ produs de acordurile și practicile anticoncurențiale. Așa cum vom vedea, pentru a înțelege efectul negativ, am considerat că este

¹⁶ Există anumite state care nu au reglementat controlul concentrărilor de întreprinderi (spre exemplu, Hong Kong).

imperios necesar să lămurim conceptul de „comerț între statele membre”, conceptul de „atingere” adusă comerțului dintre statele membre și „caracterul semnificativ” al atingerii.

Al doilea titlu al lucrării „Analiza pilonilor principali ai dreptului concurențial al Uniunii Europene” reprezintă poarta de intrare în dreptul concurențial al UE, urmărind prezentarea analitică a celor 3 piloni principali ai dreptului concurențial al UE, respectiv: interzicerea înțelegerilor anticoncurențiale, abuzul de poziție dominantă, controlul concentrărilor de întreprinderi și regimul juridic al ajutoarelor de stat.

Lucrarea nu putea să excludă din aria preocupărilor problematica dreptului derivat în materia aplicării normelor de concurență. Prin urmare, titlul al treilea al demersului nostru intitulat: „Considerațiuni privind dreptul derivat al Uniunii Europene în materia punerii în aplicare a normelor de concurență”, cuprinde o analiză detaliată a Regulamentului nr. 1/2003 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din TFUE (actualmente 101 și 102)¹⁷, a Regulamentului nr. 773/2003 privind desfășurarea procedurilor puse în aplicare de Comisie în temeiul articolelor 101 și 102 din TFUE¹⁸ și a câtorva elemente de investigație legate de cercetarea încălcărilor de concurență. Astfel, în cadrul analizei Regulamentului nr. 1/2003 am detaliat aspectele legate de: obiectivele punerii în aplicare a regulilor de concurență; descentralizarea punerii în aplicare a regulilor de concurență la nivelul UE; competențele în materia concurenței și partajarea acestora între Comisie, pe de o parte, și autorități naționale de concurență și instanțe naționale, pe de altă parte; sancțiunile aplicate de către Comisie; sarcina probei în temeiul Regulamentului nr.1/2003; regimul juridic al prescripției extinctive; sistemul programelor de clemență. În ceea ce privește problemele ridicate de Regulamentul nr. 773/2004, am realizat o analiză proprie a atribuțiilor instituite prin acest act normativ. Din perspectiva elementelor de investigație legate de cercetarea încălcărilor concurențiale, am luat în calcul trei mari categorii de elemente, respectiv: strategii de investigare, colectarea datelor informatice și tehnici de audiere.

Cel de-al patrulea titlu al lucrării de față prezintă situația concurenței în spațiul românesc. Intitulat „Rolul Consiliului Concurenței în mecanismul concurențial care protejează piața internă a Uniunii Europene”, acest titlu pune sub lupă competențele Consiliului Concurenței instituite prin Legea nr. 21/1996 a concurenței și prin dispozițiile dreptului Uniunii Europene¹⁹. În cadrul atribuțiilor instituite de legislația națională am scos la iveală aspecte legate de principiile de funcționare, actele Consiliului Concurenței, organizarea și funcționarea autorității naționale de concurență, atribuțiile și natura juridică a Consiliului Concurenței. De asemenea, am expus

¹⁷ Publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L1/1 din 4.1.2003.

¹⁸ Publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L123.18 din 27.4.2004.

¹⁹ Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 240 din 3 aprilie 2014,

câteva elemente de cooperare instituțională internă (spre exemplu, cooperarea cu Consiliul Suprem de Apărare a Țării).

În final, am formulat unele concluzii ca urmare a demersului nostru precum și propuneri *de lege ferenda* menite să asigure îmbunătățirea procesului de punere în aplicare a regulilor de concurență, atât la nivel unional, cât și la nivel național.

Fiind la începuturile sale, dreptul concurenței are nevoie de cercetări ample pentru a atrage atenția asupra rolului său în societatea contemporană, precum și de analize temeinice a practicii judiciare unionale și naționale, pentru a se ajunge la interpretări de natură să asigure aplicarea optimă a normelor care reglementează acest domeniu.

Lucrarea de față se înscrie, așadar, în rândul demersurilor menite să conducă la îndeplinirea unor obiective care țin de necesitatea acestei ramuri de drept, printre care se situează și acela al clarificării aparatului teoretic și conceptual al domeniului cercetat, sau acela al ierarhizării și ordonării nivelurilor care-l caracterizează.

Caracterul și statutul interdisciplinar al dreptului concurenței implică preocupări multiple ale specialiștilor juriști și economiști pentru deslușirea sensului normelor și al jurisprudenței naționale și unionale, în vederea eliminării practicilor anticoncurențiale și asigurarea echilibrului între producție și consumatorul prins în fluxurile mărfii.

Am avut în vedere identificarea soluțiilor la problemele născute din tendința perioadei recente de a se muta accentul de pe întreprinderile specifice economiilor de diversificare (economies of scope), întemeiate pe varietatea de mărfuri și servicii, pe întreprinderile adaptate economiilor de scară (economies of scale), bazate pe un volum cât mai dezvoltat de produse similare.

Am avut în vedere faptul că instanțele unionale țin cont și de multiplele schimbări din cadrul producției întreprinderilor sau asociațiilor de întreprinderi din spațiul Uniunii Europene, în special de împrejurarea că din ce în ce mai mult producția acestora este legată atât de productivitatea națională, cât și de fluxurile transnaționale de câștig, de managementul la nivel european și mondial și de actorii transnaționali care conduc efectiv procesele de producție și de livrare a mărfurilor către consumatori.²⁰ Și prin prisma acestor fenomene am analizat pilonii principali ai dreptului concurențial al Uniunii, punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute în Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, regimul juridic al procedurilor puse în aplicare de Comisie și elementele de investigație privind încălcările anticoncurențiale.

Cercetarea științifică a temei propuse reprezintă un corolar al faptului că, pe parcursul studiilor de licență și de master, ne-am confruntat și am disecat instituțiile juridice instituite de

²⁰ A se vedea, Arjun Appadurai, *Disjuncture and difference in the global cultural economy*, în Steven Seidman, Jeffrey C. Alexander-*The new social theory reader: contemporary debates*, London, Routledge, 2001.

art. 101 și art. 102 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, adică interzicerea înțelegerilor și abuzul de poziție dominantă.

După ce am analizat și am înțeles aceste instituții și elementele lor constitutive, ne-am găsit în situația de a ne întreba cine și cum se asigură că aceste norme își ating scopul de a proteja piața internă a Uniunii Europene și, în final, consumatorii. Astfel, am realizat că înțelegerea globală a fenomenului concurențial la nivel unional, presupune, înțelegerea atât a normelor de drept substanțial, cât și a normelor procedurale.

În consecință, alegerea temei a constituit o piesă de prim rang în desăvârșirea cercetării științifice a sistemului concurențial impus de legiuitorul și instituțiile Uniunii Europene.

În urma studiului atotcuprinzător al domeniului abordat am observat că regulile de concurență beneficiază de o aplicabilitate a cărei frecvență crește exponențial. Tendința întreprinderilor de a captura cât mai mult dintr-o piață, este una firească, însă poate deveni foarte periculoasă, atât pentru celelalte întreprinderi de pe piață, cât mai ales pentru consumatorii care suportă fluctuațiile de preț și de calitate a produselor.

În prezent, observăm că s-a acumulat un număr impresionant de cauze ale Curții de Justiție în domeniul dreptului concurențial, ceea ce înseamnă că itinerariul punerii în aplicare a normelor de concurență a fost parcurs de multe ori de către profesioniștii implicați în acest fenomen. În raport cu această situație s-a impus, din punct de vedere științific, analiza unitară a normelor procedurale, identificarea dificultăților întâmpinate în procesul de punere în aplicare, și propunerea de soluții, mai mult sau mai puțin convergente cu soluțiile instituțiilor unionale.

Cadrul legislativ actual ne aduce la suprafață realitatea raporturilor juridice care iau naștere în temeiul dreptului primar și derivat al Uniunii Europene între instituțiile UE (spre ex. Comisia), pe de o parte, și instituțiile statelor membre (spre ex. autoritățile naționale de concurență), pe de altă parte. Astfel, întrepătrunderile jurisdicțional-administrative ar trebui să ducă spre o concurență „competitivă”, dar numărul prea mare de raporturi juridice poate conduce și la confuzii. Iată de ce asemenea situații pot fi clarificate de către literatura de specialitate, propunându-se anumite schimbări sau reconfigurări pe care să le opereze instituțiile abilitate ale Uniunii și ale statelor membre.

Așadar, punerea în aplicare a regulilor de concurență la nivelul Uniunii Europene este o problemă de o deosebită importanță în puzzle-ul relațiilor economice din piața internă, generând aspecte de interes atât pentru practicieni, judecători, juriconsulți sau economiști, cât și pentru teoreticieni, adică pentru cercetătorii și doctrinarii din domeniul juridic sau cel economic, care se confruntă cu opinii controversate și interpretări diferite în materie.

Fiind o construcție juridică ce are o arhitectură unică în lume, scheletul Uniunii Europene este alcătuit din libertățile de circulație care dau contur pieței interne. În acest context,

regulile concurențiale au un rol esențial în menținerea relațiilor specifice economiilor de piață care se bazează pe libertatea comerțului.

Pe teritoriul Uniunii Europene fluxurile de circulație au fost conceptualizate și ulterior normate quadrangular, sub forma a patru libertăți de circulație și anume: libera circulație a persoanelor; libera circulație a bunurilor; libera circulație a capitalurilor și libera circulație a serviciilor. După o perioadă de exercitare a acestor libertăți (câteva zeci de ani în Occident și ultimul deceniu în România post aderare), resortisanții Uniunii au constatat că există, din păcate, unele diferențe între ceea ce se prezintă la nivel de principii și norme, pe de o parte, și modul în care acestea își găsesc implementarea în practică, pe de altă parte.

Pornind de la aceste realități, în cuprinsul lucrării am examinat spețele semnificative aflate pe agenda organismelor europene și naționale cu activitate jurisdicțională, concluziile formulate fiind de natură să releve, printre altele, faptul că este nevoie de revederea, completarea și reformularea permanentă a normelor de concurență, în special în ceea ce privește diversificarea sancțiunilor pentru practicile anticoncurențiale comise de unii profesioniști ai vieții economice.

Lucrarea prezintă interes pentru actorii pieței de concurență: întreprinderi, asociații de întreprinderi, consumatori și intermediari.

De asemenea, demersul nostru științific este util, după cum rezultă din cele ce preced, și organismelor legislative, legiuitorului unional și național, cărora li s-au semnalat zonele în care legislația dreptului concurenței poate fi îmbunătățită.

În egală măsură, teza se adresează și instituțiilor specializate în gestionarea și monitorizarea activității din aria concurenței, cărora li s-au înfățișat elemente eficiente ale regimului juridic al procedurilor de urmat atât pentru depistarea înțelegerilor anticoncurențiale, a abuzului de poziție dominantă, a concentrărilor de întreprinderi, cât și pentru controlul ajutoarelor de stat acordate în favoarea întreprinderilor și a practicilor neconforme cu legislația în domeniu, alături de prezentarea măsurilor ce ar putea fi luate pentru înlăturarea acestora.

Utilitatea și actualitatea temei se mai degajă și din împrejurarea că studiul comunică informații relevante și sistematizate tuturor subiectelor angrenate în aplicarea regulilor de concurență cu privire la natura, conținutul și finalitatea normelor juridice ale dreptului concurenței în perimetrul de aplicare a acestora.

Se cuvine să scoatem în evidență faptul că în condițiile în care spațiul lucrărilor de specialitate autohtone în domeniul dreptului concurenței nu abundă, iar studiile existente se prezintă îndeosebi sub aspect teoretic, teza de față se distinge, în principal prin faptul că se axează pe practica judiciară și administrativă europeană și națională în acest domeniu.

Suntem pe deplin de acord cu opinia potrivit căreia în pofida faptului că globalizarea este pusă tot mai des sub semnul întrebării, concurența va contribui la stimularea creșterii economice, sub condiția ca statul național să-și restabilească rolul în “*orientarea fluxurilor economice și luarea în considerare a tradițiilor viabile*”²¹.

Până la urmă, concurența reprezintă “*o întrecere, o rivalitate într-un domeniu la care participă două sau mai multe persoane care urmăresc același avantaj sau același interes...*”²² și, din această perspectivă mediul concurențial “*se manifestă în orice domeniu*”²³.

Așadar, utilitatea temei rezultă și din această perspectivă, concurența fiind o caracteristică specifică naturii umane, care, dacă nu se derulează prin mijloace licite și cu bună-credință, este susceptibilă de a fi sancționată prin norme legale.

Lucrarea tratează în premieră în doctrina națională problematica punerii în aplicare a regulilor de concurență în Uniunea Europeană. Originalitatea temei studiate se exprimă atât prin aportul de informații juridice pentru doctrina națională izvorâte din hotărârile instanțelor unionale și deciziile Comisiei europene în spațiul concurenței, cât și prin modalitățile de abordare și interpretare proprii autorului, inclusiv prin prisma prefigurării evoluției domeniului dreptului concurenței în plan național și unional.

Prin modul în care a fost tratat subiectul propus, am încercat să schițăm și ideea că normele din domeniul concurenței pot fi eficiente în măsura în care reglementările interne se conectează și corelează cu tratatele și directivele UE.

Analiza instituțiilor juridice din domeniul punerii în aplicare a normelor de concurență s-a axat pe jurisprudența unională în materie, cu implicațiile acesteia asupra identificării soluțiilor de interpretare și aplicare a normelor specifice în dreptul intern. Cercetarea s-a bazat pe analiza personală, directă a autorului asupra actelor normative și a conținutului deciziilor instanțelor unionale, ceea ce a condus, sperăm, la desprinderea unor concluzii cu caracter autentic și la atingerea unui bun nivel al cunoașterii problematicii studiate.

Atât apariția, cât și istoria dreptului concurențial sunt, fără îndoială, indisolubil legate de istoria dreptului comercial, acesta din urmă bazându-se pe dezvoltarea și sistematizarea schimburilor comerciale. În acest spațiu de referință, în doctrină²⁴ s-a statuat că dreptul concurenței, în sens larg, este constituit din două ansambluri de reguli de inspirație diferită: un

²¹ A se vedea, Andrei Marga, *Corectura globalizării*, în *Lumea*, nr.3/2017, p. 54.

²² A se vedea, Gheorghe Gheorghiu, Manuela Niță, *Dreptul concurenței interne și europene. Curs universitar*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p.8.

²³ *Idem*, p.8.

²⁴ A se vedea Valentin Mircea, *Evoluția dreptului concurenței*, Editura Hamangiu, București, 2015, p. 26.

drept semipublic al concurenței (ca expresie a intervenționismului statal, având o apariție relativ recentă) și un drept privat al concurenței (care vizează mai degrabă relațiile comerciale bazate pe normele dreptului și procedurii civile). Dreptul concurenței pornește de la principiile unei concurențe libere, și, așa cum a fost menționat, nu se poate dezvolta decât într-un climat de „economie de piață acolo unde concurența este liberă”²⁵.

Pe bună dreptate a fost subliniată ideea²⁶, potrivit căreia concurența este esențială într-o economie de piață deoarece contribuie la alocarea rațională a resurselor utilizate, la atribuirea judicioasă a profiturilor, reglează cererea și oferta, stimulează creativitatea agenților economici, contribuie la creșterea economică, la reducerea prețurilor, stimulează capacitatea de inovare și progresul economic și controlează apariția monopolurilor.

Domeniul concurenței la nivel mondial cunoaște o expansiune explozivă în ultimii 20 de ani, existând foarte multe state care au adoptat acte normative la nivel național prin care au introdus reguli referitoare la protecția concurenței. Mai mult, a fost înființată Rețeaua Internațională de Concurență (REC)²⁷, o organizație internațională compusă din autoritățile guvernamentale de concurență, având peste 100 de state membre. Apreciem că un pas important a fost făcut în anul 2008, atunci când în China a intrat în vigoare Legea anti-monopol adoptată în anul 2007²⁸. China, care are un climat de progres susținut continuu a vrut să se protejeze de eventualele derapaje care ar putea dezechilibra climatul de progres și să își extindă reformele orientate către principii de economie de piață²⁹.

Iată de ce credem că unul dintre cele mai potrivite instrumente ce poate fi utilizat pentru promovarea bunăstării consumatorilor este promovarea valorilor concurenței. În urma crizei economice mondiale, legiuitorii din întreaga lume și-au retras limitele anumitor politici, concurența fiind unul dintre puținele domenii care a rămas neatins. La nivelul Uniunii, Comisia a fost instituția care a îndeplinit rolul de paznic al concurenței și pe perioada crizei.³⁰

²⁵ A se vedea Andre Decocq, Georges Decocq, *Droit de la concurrence. Droit interne et droit de L'Union Européenne*, Editura LGDJ, Paris, 2008, p. 15. Așa cum autorul prezintă, acest principiu poate prezenta și un caracter pragmatic, cel puțin prin prisma faptului că dispozițiile de concurență și aplicarea acestora este limitată la spațiul teritorial al UE.

²⁶ A se vedea Laura Lazăr, *op. cit.*, p. 49 – 50.

²⁷ În engleză: International Competition Network (ICN).

²⁸ În anul 2008, când la nivel global se declanșase criza economică, statul chinez adopta legislație concurențială.

²⁹ Pentru un studiu aprofundat asupra reformei din China, a se vedea Xiaoye Wang, Adrian Emch, *Five years of implementation of China's Anti-Monopoly Law – achievements and challenges*, în *Journal of Antitrust Enforcement*, Vol. 1, No. 2 (2013), p. 247 – 271.

³⁰ Pentru un studiu asupra dreptului concurențial al UE în timpul crizei, a se vedea Arianna Andreangeli, *EU Competition Law in Times of Crisis: between present challenges and largely unwritten future*, în *The Competition Law Review*, Volume 9, Issue 2, p. 91 – 118.

Este în afară de orice îndoială că protecția concurențială a unei piețe, deși din perspectiva întreprinderilor afectate am putea afirma că acestea „beneficiază” de o vătămare economică, în realitate, aducând beneficii evidente societății.³¹

Probabil cel mai important element constitutiv al Uniunii Europene este piața internă, pentru că aceasta este motorul care pune în mișcare raporturile comerciale dintre întreprinderi și dintre întreprinderi și consumatori, raporturi care, fără îndoială, conturează toate libertățile de circulație prevăzute de Tratat: libertatea de circulație a mărfurilor, libertatea de circulație a persoanelor, a serviciilor și a capitalurilor.

Pentru a funcționa în parametrii optimi, piața internă a Uniunii Europene trebuie protejată împotriva eventualelor abuzuri pe care întreprinderile le pot săvârși având, din punct de vedere subiectiv, motivarea obținerii de profit. În acest sens, „sare în ajutor” dreptul concurențial al UE: cu cei 3 piloni ai săi: interzicerea înțelegerilor monopoliste; abuzul de poziție dominantă; controlul concentrărilor de întreprinderi.

Aceste mecanisme juridice au unele elemente comune și anume: întreprinderea – actorul principal în raporturile comerciale; piața relevantă – geografică și a produsului pe care are loc un comportament care ar putea aduce atingere valorilor concurențiale; efectul negativ al unei conduite – orice practică a unei întreprinderi are ca rezultat final vătămarea concurențială, ceea ce poate avea repercursiuni și asupra consumatorilor.

Toate aceste aspecte, precum și volumul cunoștințelor legate de dreptul concurențial, dar și adâncimea analizelor în domeniu, tot mai remarcabile, au determinat apariția unor întrebări și interpretări multiple cu privire la punerea în aplicare a normelor de concurență la nivelul Uniunii Europene. Acest ansamblu de interpretări a constituit, printre altele, motivul primordial care ne-a îndemnat să purcedem la tratarea prezentei teme, cu prudență critică și convingerea că rezultatele examinării noastre în materie deschid calea liberă completării subiectului și dezvoltării lui cu teze și idei juridice novatoare.

Analiza punerii în aplicare a regulilor de concurență în spațiul Uniunii Europene a condus la concluzia că dreptul concurențial are ca elemente caracteristice probleme legate atât de elaborarea normelor specifice, cât și de punerea lor în aplicare. Cu toate că, în mod tradițional, eforturile specialiștilor juriști în domeniu au fost concentrate asupra evidențierii semnificației interpretării normelor dreptului concurențial în procesul de aplicare a acestora, cercetarea noastră științifică, continuând și dezvoltând această tendință, a încercat, totodată, să propună legiuitorului corectarea, completarea sau adoptarea unor noi reglementări în domeniu, în raport cu menirea acestora de a servi scopului dreptului concurențial.

³¹ Pentru o opinie contrară, a se vedea Maurice E. Stucke, *Is competition always good?*, în *Journal of Antitrust Enforcement*, vol. 1, no. 1 (2013), p. 162 – 197.

Un jalon important pentru punerea în aplicare a normelor de concurență, de care am ținut seama în cuprinsul analizei științifice, l-a constituit practica judiciară în domeniu, în special deciziile pronunțate de Curtea Europeană. Hotărârile Curții au constituit nu numai puncte de reper în interpretarea instituțiilor juridice specifice concurenței, dar și prilejuri de examinări critice ale unor opinii juridice exprimate în spațiul examinat.

Ne-am călăuzit în acțiunea noastră de cercetare și după adevărul exprimat de renumitul savant român Mircea Djuvara³², care susținea că experiența are un rol primordial în interpretarea dreptului.

Prin urmare, analiza, în prezenta lucrare, a instituțiilor concurenței, am efectuat-o, în mare măsură, prin prisma utilității și oportunității hotărârilor relevante ale CEDO pronunțate în materie. Am încercat astfel, și sperăm că am reușit, să clarificăm ori să reevaluăm problemele referitoare la interpretarea și aplicarea dreptului concurențial.

În zona cercetată, o atenție aparte am acordat încercărilor de definire a conceptelor și noțiunilor de concurență ori explicării semnificațiilor juridice ale acestora. În formularea definițiilor, identificarea condițiilor și stabilirea criteriilor pentru scoaterea în evidență a caracteristicilor instituțiilor juridice specifice concurenței tratate, am încercat să corelăm considerentele din cuprinsul deciziilor CEDO, pe care le-am confruntat cu cele mai reprezentative puncte de vedere doctrinare exprimate în materie. Acolo unde am considerat că este cazul, am susținut, exemplificat sau criticat opiniile unor autori, ori am formulat și argumentat puncte de vedere personale.

Având în vedere împrejurarea că raporturile de concurență reprezintă o parte importantă a mediului de afaceri³³, în prezentarea conceptelor și a terminologiei specifice utilizate, am apelat, în mod firesc, și la noțiuni și criterii economice, cum ar fi, cu titlu de exemplu: criteriul testului monopolistului ipotetic ori criteriul interschimbabilității rezonabile, utilizate pentru definirea pieței produsului.

De asemenea, pe parcursul cercetărilor am încercat să tratăm cu moderație instituțiile juridice, evitând eroarea de a considera un anumit criteriu sau o anumită condiție ca fiind de natură să confere, în mod absolut, apartenența unei entități la o categorie juridică sau alta. Cu titlu de exemplu, în aprecierea conceptului de activitate economică a unei întreprinderi, criteriul obținerii profitului nu reprezintă, în accepțiunea noastră, un criteriu aplicabil tuturor situațiilor. Noi apreciem că, dimpotrivă, conceptul de activitate economică a unei întreprinderi trebuie examinat de la caz la caz, reevaluarea multiplelor aspecte juridice și economice pe care le

³² A se vedea, Iuliana Savu, *Interpretarea dreptului. Aspecte teoretice și practice*, Editura Fundației România de Măine, București, 2003, p.9.

³³ A se vedea, Fl. Sandu, A-E. Bălășoiu, *Dreptul european al concurenței. Note de curs. Practică judiciară*, Editura Universul Juridic, București, 2017, p.7

implică acest concept putând fi efectuată cu participarea activă atât a specialiștilor juriști, cât și a economiștilor care stăpânesc fenomenul concurenței.

Putem afirma, fără putință de tăgadă, că o serie întreagă de factori influențează eficacitatea respectării normelor de concurență ale Uniunii Europene. Totuși, odată cu adoptarea Regulamentului nr. 1/2003, se constată că instituția concurenței a contribuit la crearea unei oferte mai variate de bunuri de o calitate superioară și de servicii la prețuri mai competitive pentru consumatori. Concurența a jucat un rol esențial în crearea condițiilor pentru stimularea productivității și a eficienței întreprinderilor europene și a permis economiei Uniunii să fie mai competitivă și să evolueze spre o creștere durabilă.³⁴ Oricât de mult ne-am dori ca întreprinderile să urmărească și să respecte protecția și bunăstarea consumatorilor, realitatea ne arată că acestea urmăresc într-o manieră agresivă, maximizarea profitului.

În acest context, Consiliul Concurenței reprezintă o entitate indispensabilă funcționării optime a sistemului de protecție concurențială, îndeosebi pentru menținerea unui echilibru economic pe piața națională și piața internă a Uniunii Europene. Rolul C.C. este de a preveni anumite fluctuații economice nedorite, sau dacă au avut loc, să le remedieze, să reducă și să înlăture acele efecte negative care aduc atingere valorilor concurențiale. Așa cum am evidențiat în cele ce preced, C.C. – autoritate administrativă autonomă – își îndeplinește competențele prin intermediul unor atribuții care vizează funcții normative, funcții de control și funcții jurisdicționale. Pe măsură ce adâncim explorarea normelor care reglementează organizarea și funcționarea C.C. se degajă tot mai clar ideea că problemele care la prima vedere păreau complexe și inexorabile, își găsesc soluții rezonabile. În evaluarea modului în care este reglementat C.C., s-a conturat, printre altele, și concluzia că o construcție juridică racordată la viziunea europeană în domeniu are menirea de a conduce la apărarea eficientă a intereselor naționale în materia concurenței.

Totodată, abordarea instituțiilor din zona concurențială trebuie să țină seama și de consecințele nefavorabile pe care le poate aduce fenomenul globalizării. Din această perspectivă, credem că amenințările pe care le presupune globalizarea trebuie cântărite în raport cu oportunitățile oferite, și trebuie identificate căile optime pentru ca impactul amenințărilor să fie cât mai atenuat. Și sub aspectele semnalate, C.C. poate juca un rol esențial în așezarea și menținerea unor piețe în care concurența să nu producă eșecuri, ci dimpotrivă, performanțe economice și financiare.

De asemenea, trebuie să reținem și importanța Rețelei Europene de Concurență, care este o structură fără personalitate juridică, un forum prin intermediul căreia toate autoritățile de

³⁴ Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu – Zece ani de asigurare a respectării normelor antitrust în temeiul Regulamentului nr. 1/2003: realizări și perspective, punctul 44.

concurență ale statelor membre și Comisia colaborează și cooperează în vederea aplicării eficiente a normelor de concurență prevăzute de legislația Uniunii Europene, atât în tratate, cât și în dreptul secundar, dar și în jurisprudență.

În sfârșit, în demersul nostru științific am căutat să identificăm soluțiile de remediere a ambiguităților prin raportare la modelele optime și actuale rezultate din valorile fundamentale și principiile generale ale dreptului concurenței.

În cuprinsul lucrării am formulat o serie de *propuneri de lege ferenda* ori opinii personale legate de disputele juridice controversate în aria cercetată.

Din rândul acestora extragem câteva, pe care le considerăm ca prezentând un interes aparte, fără a lăsa să se înțeleagă faptul că celelalte puncte de vedere juridice nereluate în această parte finală a lucrării ar fi mai puțin actuale.

Propunerile de lege ferenda ori menite să asigure eficiență normelor dreptului concurenței odată cu punerea lor în aplicare, pe care le vom prezenta succint în cele ce succed, se referă la adoptarea, modificarea sau completarea cadrului legislativ privind principiile, structurile, competențele, încălcările normelor și sancțiunile aferente din domeniul dreptului concurențial.

Totodată, propunerile vizează și întreprinderea unor măsuri menite să contribuie la perfecționarea modalităților de implicare a specialiștilor în acțiunile pentru realizarea obiectivelor dreptului concurențial, astfel încât acesta să constituie un instrument util în activitatea entităților cu responsabilități în materie.

Aceste propuneri de lege ferenda se referă la:

1. propunerea de modificare a Regulamentului nr. 139/2004 privind controlul concentrărilor de întreprinderi, în sensul schimbării ordinii de reglementare a instituțiilor prevăzute în cuprinsul art.1-3 din acest act normativ. În actuala formă a Regulamentului, instituțiile vizate sunt reglementate în următoarea ordine: art.1-sfera de aplicare a actului normativ; art.2-evaluarea concentrărilor; art.3-noțiunea de concentrare. Apreciem că potrivit logicii firești, aceste instituții ar trebui reglementate în următoarea ordine: art.1-definiția noțiunii de concentrare; art.2-sfera de aplicare a concentrării; art.3-evaluarea concentrării.

2. propunerea de completare a obiectivelor de punere în aplicare a regulilor de concurență. În prezent, politicile unionale recunosc două obiective distincte și anume:

-asigurarea condițiilor unui sistem în care concurența să reprezinte cel mai bun instrument de reglementare a economiei și

-asigurarea condițiilor în care concurența să contribuie la realizarea pieței interne a Uniunii Europene.

Propunerea noastră este ca aceste două obiective să fie completate cu un al treilea obiectiv și anume acela potrivit căruia concurența să asigure protecția consumatorilor și creșterea bunăstării lor economice.

3. propunerea de completare a perspectivelor de abordare a obiectivelor punerii în aplicare a regulilor de concurență. Am apreciat că alături de cele trei perspective menționate în doctrina juridică și anume: *perspectiva injonctivă* (al cărei scop este înlăturarea încălcării unei norme de concurență), *perspectiva restaurativă* (al cărei scop este remedierea prejudiciilor cauzate prin conduita anticoncurențială) și *perspectiva punitivă* (al cărei scop este pedepsirea celui ce a încălcat norma de conduită), poate fi inclusă și perspectiva educativă. Aceasta din urmă are ca scop formarea conduitei și pregătirea profesioniștilor care lucrează pe piața internă a Uniunii sau care se confruntă cu probleme de concurență.

4. pentru asigurarea eficienței operațiunii de descentralizare a regulilor de concurență instituite prin art.101 și art.102 din Tratat, am propus ca alături de conferirea diverselor competențe și funcții autorităților administrative și judiciare naționale, să fie elaborate decizii administrative cât mai complete și fundamentate, precum și mecanisme de control judiciar puse în funcțiune de către judecătorii naționali.

5. propunerea de completare, de către legiuitorul unional a Regulamentului nr.1/2003, în sensul de a se preciza expressis verbis, care sunt funcționarii sau categoriile de funcționari din cadrul Comisiei depunere în aplicare a regulilor de concurență care au competențe de investigație asupra întreprinderilor ori asociațiilor de întreprinderi implicate într-o procedură de investigație ca urmare a încălcării normelor anticoncurențiale.

6. propunerea ca art.20 alin.(4), teza a II-a și art.21 din Regulamentul nr.1/2003, texte referitoare la elementele pe care trebuie să le conțină o decizie a Comisiei de inspecție , să fie completate în sensul ca decizia evocată să mai conțină și un alt element, și anume acela privitor la locul unde s-a desfășurat inspecția.

Art.20 alin.(4), teza a II-a enumeră elementele pe care trebuie să le cuprindă o decizie a Comisiei când inspecția are loc într-o întreprindere sau o asociație de întreprinderi, și anume: obiectul inspecției; scopul acesteia; data când începe inspecția; sancțiunile aplicabile în ipoteza nerespectării deciziei și dreptul de a ataca decizia la Curtea de Justiție.

La rândul său, art.21 arată elementele pe care trebuie să le conțină decizia Comisiei când inspecția se efectuează în alte incinte, în afara celor ale întreprinderilor sau asociațiilor de întreprinderi. Acestea sunt: obiectul inspecției; scopul acesteia; data la care începe inspecția; dreptul de a ataca decizia la Curtea de Justiție și motivul care a determinat Comisia să concluzioneze existența unei suspiciuni întemeiate.

După cum lesne se poate observa, în ambele ipoteze reglementate de textele precitate, legiuitorul unional a omis, în mod cu totul nejustificat, să includă în rândul elementelor pe care trebuie să le conțină decizia Comisiei și pe cel referitor la locul unde s-a efectuat inspecția. Ca atare, am formulat propunerea de remediere a acestei lacune de reglementare.

7. propunerea ca instituțiile Uniunii să reglementeze o gamă mai diversă de moduri de concurență cu și între autoritățile de investigații ale statelor membre pentru descoperirea și punerea la dispoziția organelor competente a probelor privind încheierea unui acord restrictiv sau comiterea unei practici anticoncurențiale. Ar crește astfel eficiența acțiunilor de protecție a concurenței. Colaborarea în forme diverse, adaptate continuu problemelor noi care se pot ivi în planul înțelegerilor anticoncurențiale ar fi răspunsul și pentru remedierea efectelor negative din spațiul abuzului de poziție dominantă.

8. în aria controlului concentrărilor de întreprinderi am propus ca legiuitorul unional să revizuiască pragurile a căror atingere califică o concentrare ca fiind nocivă mediului concurențial al Uniunii. Remarcând că pragul de 5 miliarde EUR a rămas neschimbat încă din 1989, de la momentul adoptării primei reglementări, am apreciat că acesta are nevoie de o revizuire întemeiată pe contextul economic actual. Numărul mare de concentrări pe care Comisia le-a cenzurat de la adoptarea Regulamentului 139/2004, și împrejurarea că aceasta a răspuns provocărilor lansate de către criza economică, relevă faptul că această instituție și-a demonstrat capacitatea de a-și dezvolta și adapta politica de punere în aplicare a legislației antitrust. Ca atare, considerăm că și disputele privind limita pragului valoric vor fi eliminate odată cu adoptarea unor dispoziții noi în această privință.

9. propunerea ca o eventuală elaborare de norme penale în materia concurenței să nu reprezinte opera unei intervenții unionale, fiind apanajul statelor membre ale Uniunii să adopte în cadrul legislațiilor proprii norme cu caracter penal specifice dreptului concurențial. Chiar și în ipoteza în care Uniunea ar adopta o directivă de armonizare a legislațiilor penale ale statelor membre în materia dreptului concurențial, am opinat că instituțiile și instanțele naționale ar fi competente să aplice normele respective și nicidecum entitățile unionale.

10. întrucât reglementările legale privitoare la Consiliul Concurenței sunt lacunare, în cuprinsul lucrării am formulat propuneri de natură să-și pună amprenta asupra conturării și configurării mai complete a principiilor care guvernează organizarea și funcționarea Consiliului Concurenței.

11. pornind de la constatarea că, în prezent, Comisia ar deține suficiente instrumente pentru a aborda problematica europeană a concurenței dintr-o perspectivă mai economică³⁵, am propus să fie reglementate mecanisme operative și eficiente de preluare de către autoritățile

³⁵ A se vedea Philip Marsden, *op. cit.*, p. 28.

statelor membra orientărilor, deciziilor de nesancționare și a deciziilor de interzicere emise de către Comisie.

12. propunem să se adopte un Cod al concurenței care să cuprindă atât norme de drept material referitoare la interzicerea înțelegerilor, abuzul de poziție dominantă, controlul concentrărilor sau ajutorul de stat, cât și norme procedurale legate de modul de punere în aplicare a normelor de concurență la nivelul Uniunii Europene.

13. deși în cuprinsul prezentei lucrări nu am abordat instituția Ombudsmanului european, spațiul afectat temei neîngăduindu-ne să zăbovim și asupra acesteia, având în vedere rolul pe care îl îndeplinește Ombudsmanul în ceea ce privește supravegherea bunei administrări în domeniul concurenței, ne propunem ca într-o viitoare lucrare științifică să arătăm modul în care această instituție veghează la respectarea de către instituțiile unionale a legalității în aria dreptului concurențial³⁶.

În cele ce urmează vom enumera și câteva propuneri de natură să asigure cunoașterea normelor dreptului concurențial de către practicienii acestei ramuri de drept, precum și de către toți cei interesați de fascinantul și fără îndoială actualul spațiu al concurenței. Astfel, avem în vedere:

1. propunerea de a se înființa în țara noastră un centru de pregătire la nivel național, care să aibă ca obiectiv principal pregătirea specialiștilor în domeniul concurențial. Ar urma ca acest centru de pregătire și perfecționare în materia concurenței să organizeze și să desfășoare cursuri periodice de dezvoltare a capacităților juridice și economice în domeniul respectiv.

2. propunerea de a se elabora în mod sistematic studii aprofundate, de specialitate în materia examinată. Doctrina juridică autohtonă în perimetrul concurenței se află la început de drum, dar are șansa de a prelua, filtra și valorifica bogatul material informațional cuprins în lucrările de referință din literatura juridică europeană și mondială. Studiile din materia concurenței ar putea fi elaborate prin organizarea unor conferințe științifice naționale și internaționale pe tema acestei ramuri de drept și publicarea ulterioară, în volume ale conferințelor respective, a comunicărilor științifice prezentate. De asemenea, entitățile înființate pentru efectuarea de cercetări științifice juridice și economice trebuie să planifice cu mai mult curaj pe agenda lor de lucru teme de cercetare din domeniul concurenței.

3. propunerea ca dreptul concurenței să fie inclus, ca materie de studiu obligatorie, în cadrul planurilor de învățământ ale facultăților de drept și cu profil economic. Potrivit standardelor ARACIS (Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior), în

³⁶ Perspectiva unei bune administrări ne poate arăta beneficii atât pentru întreprinderi și consumatori, cât și pentru Comisie (în sensul unei activități eficiente, temeinice și legitime). A se vedea P. Nikiforos Diamandouros, *Improving EU Competition Law Procedures by Applying Principles of Good Administration: The Role of the Ombudsman*, în *Journal of European Competition Law & Practice* 2010, Vol. 1, No. 5, p. 396.

prezent este la latitudinea universităților să decidă dacă dreptul concurenței este considerat disciplină de studiu obligatorie, opțională sau facultativă. Ar urma ca dreptul concurenței să facă parte din rândul disciplinelor obligatorii în cadrul planurilor de învățământ ale instituțiilor menționate.

4. propunerea ca problematica dreptului concurenței și îndeosebi jurisprudența concurențială să constituie obiect de studiu în cadrul formelor de pregătire și perfecționare a diferitelor specialități juridice, cum ar fi: Institutul Național al Magistraturii, Institutul Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților, Institutul Notarial Român etc. Cuasanții de la formele de pregătire respective ar dobândi un minim de cunoștințe juridice în aria dreptului concurenței, care le-ar oferi o bază de aprofundare a problematicii și cunoștințele necesare pentru identificarea soluțiilor practice în activitatea lor profesională ulterioară.

5. implicarea mai accentuată a Consiliului Concurenței în activități de natură să asigure cunoașterea și aprofundarea dreptului concurenței. În scopul efiicientizării acțiunilor consacrate cunoașterii dreptului concurenței (cursuri; activități de practică juridică organizate de facultățile de drept; conferințe științifice naționale și internaționale etc.), propunem ca specialiștii care lucrează în cadrul Consiliului Concurenței să participe activ la astfel de manifestări, tocmai pentru a prezenta și clarifica subiecte legate de domeniul concurenței.

În procesul de punere în aplicare a normelor de concurență profesioniștii juriști și profesioniștii economiști nu găsesc întotdeauna un punct comun. În ultimul timp, juriștii au început să înțeleagă principiile de bază economice relevante pentru concurență, în timp ce economiștii au început să înțeleagă importanța și ponderea procedurilor legale într-o cauză de concurență, împrejurare care facilitează dezvoltarea omogenă a domeniului dreptului concurențial.

Acest fenomen are loc în contextul globalizării, într-o lume în care există inegalități și care vor exista în continuare. Suntem de acord că globalizarea nu va putea produce egalitate, dar „inegalitatea este mult mai mare într-o lume parțial globalizată, decât într-una în care integrarea economică va fi deplină”³⁷. În cele din urmă, credem că expansiunea remarcabilă a sistemelor de protecție concurențială va conduce către realizarea unei egalități globale parțiale.

³⁷ A se vedea Monica Dudian, *op. cit.*, p. 316.

BIBLIOGRAFIE

1. Acte normative

- Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene;
- Legea 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției;
- Comunicarea Comisiei privind definiția pieței relevante în sensul dreptului comunitar al concurenței;
- Instrucțiunile Consiliului de Concurență privind definiția pieței relevante, puse în aplicare prin Ordinul nr. 388 din 5 august 2010;
- Orientările Comisiei privind prioritățile Comisiei în aplicarea articolului 82 din Tratatul CE la practicile de excludere abuzivă ale întreprinderilor dominante;
- Comunicare Comisiei privind conceptul de efect asupra comerțului din articolele 81 și 82 din tratat;
- Regulamentul nr. 802/2004 al Comisiei din 7 aprilie 2004 de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 139/2004 al Consiliului privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi;
- Comunicare Comisiei privind acordurile de importanță minoră care nu restrâng în mod semnificativ concurența în sensul articolului 81 alineatul (1) din Tratatul de instituire a Comunității Europene (*de minimis*);
- Regulamentul nr. 267/2010 al Comisiei din 24 martie 2010 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene anumitor categorii de acorduri, decizii și practici concertate în sectorul asigurărilor;
- Regulamentul nr. 772/2004 al Comisiei din 7 aprilie 2004 privind aplicarea articolului 81 alineatul (3) din tratat anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie;
- Regulamentul nr. 1218/2010 al Comisiei din 14 decembrie 2010 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene anumitor categorii de acorduri de specializare;
- Regulamentul nr. 1217/2010 al Comisiei din 14 decembrie 2010 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene anumitor categorii de acorduri de cercetare și dezvoltare;
- Orientările Comisiei privind restricțiile verticale;

- Legea nr. 21/1996 a concurenței;
- Regulamentul (CE) nr. 411/2004 al Consiliului din 26 februarie 2004 de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 3975/87 și de modificare a Regulamentelor (CEE) nr. 3976/87 și (CE) nr. 1/2003 în legătură cu transportul aerian dintre Comunitate și țările terțe;
- Regulamentul (CE) nr. 1419/2006 al Consiliului din 25 septembrie 2006 de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 4056/86 de stabilire a normelor detaliate de aplicare a dispozițiilor articolelor 85 și 86 din tratat la transportul maritim și de modificare a Regulamentului (CE) nr. 1/2003 în sensul extinderii domeniului de aplicare al acestuia pentru a include cabotajul și serviciile tramp internaționale;
- Regulamentul (CE) nr. 773/2004 al Comisiei din 7 aprilie 2004 privind desfășurarea procedurilor puse în aplicare de Comisie în temeiul articolelor 81 și 82 din Tratatul CE;
- Regulamentului nr. 1/2003 privind punerea în aplicare a articolelor 101 și 102 din tratat;
- Regulamentului (CE) nr. 139/2004 al Consiliului privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi;
- Comisiei privind prioritățile Comisiei în aplicarea articolului 82 din Tratatul CE la practicile de excludere abuzivă ale întreprinderilor dominante;
- Orientările Comisiei privind calculul amenzilor;
- Regulamentul nr. 2843/98 al Comisiei privind forma, conținutul și celelalte particularități ale cererilor și notificărilor prevăzute de Regulamentele Consiliului (CEE) nr. 1017/68, (CEE) nr. 4056/86 și (CEE) nr. 3975/87 privind aplicarea regulilor concurenței în sectorul transporturilor;
- Regulamentul nr. 3385/94 privind forma, conținutul și alte detalii ale cererilor și notificărilor prezentate în temeiul Regulamentului nr. 17/62 (abrogat prin intrarea în vigoare a Regulamentului nr. 1/2003);
- Regulamentul (CE) nr. 1792/2006 al Comisiei din 23 octombrie 2006 de adaptare a anumitor regulamente și decizii adoptate în domeniul liberei circulații a mărfurilor, al liberei circulații a persoanelor, al politicii în domeniul concurenței, al agriculturii (legislația veterinară și fitosanitară), al pescuitului, al politicii în domeniul transporturilor, al impozitării, al statisticii, al politicii sociale și al ocupării forței de muncă, al mediului, al uniunii vamale și al relațiilor externe, ca urmare a aderării Bulgariei și României;
- Regulamentul (CE) nr. 622/2008 al Comisiei din 30 iunie 2008 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 773/2004 în ceea ce privește desfășurarea procedurii de tranzacționare în cazurile privind cartelurile;

- Ordinul nr. 101 din 2 februarie 2012. Acest regulament a fost modificat prin Ordinul nr. 512 din 2 septembrie 2015 privind punerea în aplicare a Regulamentului pentru modificarea și completarea Regulamentului de organizare, funcționare și procedură al Consiliului Concurenței;
- Ordinul nr. 426 din 4 martie 2011, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 186 din 17 martie 2011;
- Ordinul nr. 668 din 19 august 2011, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 632 din 5 septembrie 2011;
- Ordinul nr. 499 din 5 octombrie 2010, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 687 din 12 octombrie 2010. Acest regulament a fost modificat prin Regulamentul din 7 septembrie 2011 pentru modificarea și completarea Regulamentului privind analiza și soluționarea plângerilor referitoare la încălcarea prevederilor art. 5, 6 și 9 din Legea concurenței nr. 21/1996 și a prevederilor art. 101 și 101 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 673 din 21 septembrie 2011;
- Ordinul președintelui Consiliului Concurenței nr. 424/2011 (publicat în Monitorul Oficial al României nr. 197 din 22 martie 2011);
- Ordinul nr. 724 din 28 decembrie 2010 (publicat în Monitorul Oficial al României nr. 11 din 5 ianuarie 2011);
- Ordinul nr. 688 din 9 decembrie 2010, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1 din 3 ianuarie 2011;
- Ordinul nr. 421 din 2 martie 2011, publicat în Monitorul Oficial nr. 189 din 18 martie 2011;
- Legea nr. 347/2015 pentru aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 31/2015 pentru modificarea și completarea Legii concurenței nr. 21/1996 și pentru completarea art. 1 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 83/2014 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice în anul 2015, precum și alte măsuri în domeniul cheltuielilor publice;

2. Cursuri, tratate, monografii

- Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul Explicativ la limba română (ediția a II-a revăzută și adăugită)*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009;

- Albors – Llorens A., *EC Competition Law and Policy*, Willan Publishing, Cullompton, Devon, 2002;
- Baias F., *Simulația – Studiu de doctrină și jurisprudență*, Editura Rosetti, București, 2003;
- Blanco L. O., *Market Power in EU Antitrust Law*, Hart Publishing, Oxford, 2011;
- Bork R., *The Antitrust Paradox: A Policy at War with Itself*, Basic Book, 1978;
- Buneci B., *Concurența. Analiza economică, juridică și instituțională*, Editura Mustang, București, 2014;
- Cărpenaru S. D., *Drept comercial român*, ediția a 5-a, Editura All Beck, București, 2004;
- Chalmers D., Davies G., Monti G., *European Union Law*, Third Edition, Cambridge University Press, United-Kingdom, 2014;
- Chalmers D., Davies G., Monti G., Tomkins A., *European Union Law: Cases and Materials*, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2010;
- Coman G., *Concurența în dreptul intern și european*, Editura Hamangiu, 2011;
- Coman G., *Concurența în dreptul intern și european*, Editura Hamangiu, București, 2011;
- Coman G., *Evoluția dreptului concurenței*, Editura Hamangiu, București, 2015;
- Cosmovici P. M., Munteanu R., *Înțelegerile între întreprinderi. Reguli generale*, Editura Academiei Române, București, 2001;
- Craig P., de Burca G., *Dreptul Uniunii Europene. Comentarii, jurisprudență și doctrină*, Ediția a IV-a, serie coordonată de Beatrice Andreșan-Grigoriu și Tudorel Ștefan (traducere Georgiana Marcovschi), Editura Hamangiu, 2009;
- Dabbah M. M., *EC and UK Competition Law. Commentary, Cases and Materials*, Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom, 2004;
- Decocq A., Decocq G., *Droit de la concurrence. Droit interne et droit de L'Union Europeenne*, Editura LGDJ, Paris, 2008;
- Diaconu N., *Dreptul Uniunii Europene. Tratat. Ediția a II-a revizuită*, Editura Lumina Lex, București, 2011;
- Florea B., *Dicționar de dreptul proprietății intelectuale*, Editura Universul Juridic, București, 2012;
- Fuerea A., *Manualul Uniunii Europene*, Editura Universul Juridic, București, 2006;
- Fuerea A., *Drept comunitar al afacerilor*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2006;

- Gheorghiu Ghe., M. Niță, *Dreptul concurenței interne și europene: curs universitar*, Editura Universul Juridic, București, 2011;
- Iorgovan A., *Tratat de drept administrativ. Volumul II*, Ediția a III-a restructurată, revăzută și adăugită, editura All Beck, București, 2002;
- Jones A., Sufrin B., *EU Competition Law. Text, Cases and Materials*, Fifth Edition, Oxford University Press, Oxford, 2014;
- Jones A., Sufrin B., *EU Competition Law. Text, Cases and Materials*, Fourth Edition, Oxford University Press;
- Kaczorowska A., *European Union law*, second edition, Editura Routledge, London & New York, 2011;
- Kotler P., Armstrong G., Saunders J., Wong V., *Principiile marketingului – ediție europeană*, Editura Teora, București, 1998;
- Lazăr I., *Dreptul Uniunii Europene în domeniul concurenței*, Editura Universul Juridic,, București, 2016;
- Lazăr L., *Abuzul de poziție dominantă. Evoluții și perspective în dreptul european și național al concurenței*, Editura C. H. Beck, București, 2013;
- Lindsay Alistair, Berridge Alison, *The EU Merger Regulation: Substantive Issues*, Fourth Edition, Editura Sweet and Maxwell, London, 2012;
- Malaurie –Vignal M., *Droit de la concurrence interne et communautaire*, 4e edition, 2008, Editura Dalloz, Paris;
- Mazilu D., *Integrarea Europeană. Drept Comunitar și Instituțiile europene*, Ediția a VI-a, Editura Lumina Lex, București, 2008;
- Mazilu D., *Tratat privind Dreptul comerțului internațional*, Editura Universul Juridic, București, 2011;
- Middleton K., Rodger B., MacCulloch A., Galloway J., *Cases and Materials on: UK & EC Competition Law*, 2nd edition, Oxford University Press, Oxford, 2009;
- Mihai E., *Dreptul concurenței*, Editura All Beck, București, 2004;
- Mircea V., *Legislația concurenței. Comentarii și explicații*, Editura C.H. Beck, București, 2012;
- Monti G., *EC Competition Law*, Cambridge University Press, New York, 2007;
- Nourissat C., *Droit Communautaire des Affaires*, Editura Dalloz, 2003;
- Nourissat C., *Droit communautaire des affaires*, editura Dalloz, 2003;
- Pavelescu T., Moinescu G., *Drept Administrativ, Volumul II*, Editura Pro Universitaria, București, 2010;

- Piperea Gh., *Introducere în Dreptul contractelor profesionale*, Editura C.H. Beck, București, 2011;
- Piperea Ghe., *Drept comercial. Întreprinderea*, Editura C. H. Beck, București, 2012;
- Prescure T., *Curs de dreptul concurenței comerciale*, Editura Rosetti, București, 2004;
- Rusu I. E., Gornig G., *Dreptul Uniunii Europene*, ediția 3, Editura C. H. Beck, București, 2009;
- Sandu Fl., Bălășoiu A.-E., *Dreptul european al concurenței. Note de curs. Practică judiciară*, Editura Universul Juridic, București, 2017;
- Savu I., *Interpretarea dreptului. Aspecte teoretice și practice*, Editura Fundației România de Măine, București, 2003;
- Ștef F., *Dicționar de expresii juridice latine*, Ediția a 3-a revăzută și adăugită, Editura OSCAR PRINT, București, 1998;
- Ungherea O., *DEX Masonic Vol. II*, Editura RAO, București, 2011;
- Ungureanu D., *Dreptul Uniunii Europene în domeniul concurenței. Jurisprudența recentă a Curții de la Luxemburg*, Editura C. H. Beck, București, 2010;
- Ungureanu G., *Dreptul european al concurenței. Ediția a II-a*, Editura CERMAPRINT, București, 2008;
- Whish R., Bailey D., *Competition Law*, Seventh Edition, Oxford University Press, Oxford, 2012;

3. Articole în reviste și publicații de specialitate

- A. Andreangeli, *EU Competition Law in Times of Crisis: between present challenges and largely unwritten future*, în *The Competition Law Review*, Volume 9, Issue 2;
- A.Appadurai, *Disjuncture and difference in the global cultural economy*, în S.Seidman, J. C. Alexander-The new social theory reader: contemporary debates, London, Routledge, 2001;
- A. Marga, *Corectura globalizării*, în *Lumea* nr.3/2017;
- A. Gavrilă, D. Stan, *Autoritatea de concurență – Prietenul tuturor și amicus curiae*, în *Concurența. Studii și cercetări privind protecția concurenței economice. Buletinul Direcției de Monitorizare teritorială*, Anul II, Nr. 1(3), aprilie 2007;
- A. Kaczorowska, *The Objectives of the Competition Policy of the CARICOM Single Market and Economy and Their Importance to the Development of a Coherent and*

- Comprehensive Body of Substantive CSME Competition Rules*, în *The Competition Law Review*, Volume 8 Issue 2, July 2012;
- A. Lăcătuș, *Analiză de impact a cazurilor speciale de aplicare a sancțiunilor de către Consiliul Concurenței*, în *Revista Română de Drept al Afacerilor* nr. 8/2012;
 - A. Scordamaglia, *Cartel Proof, Imputation and Sanctioning in European Competition Law: Reconciling effective enforcement and adequate protection of procedural guarantees*, în *The Competition Law Review*, Volume 7 Issue 1;
 - A. Stephan, *Four key challenges to the succesful criminalization of cartel laws*, în *Journal of Antitrust Enforcement*, Vol. 2, no. 2 (2014);
 - A. T. Ottow, *Erosion or Inovation – The institutional design of competition agencies – A Dutch case study*, în *Journal of Antitrust Enforcement*, Vol. 2, No. 1 (2014);
 - A. Tătar, C. Deică, *Asistența acordată Consiliului Concurenței prin intermediul proiectului de Twinning*, în *Profil: Concurența*, nr. 3/2007;
 - A.-M. Udriște, *S-a modificat (din nou) Legea Concurenței!*, în <http://www.juridice.ro/420780/s-a-modificat-din-nou-legea-concurenței.html>;
 - Adrian Cristian Moise, *Particularități privind percheziția calculatorului în cazul infracțiunilor informatice*, în *Revista de Criminologie, de Criminalistică și de Penologie*, nr. 4/2012;
 - Assimakis P. Komminos, *Public and Private Antitrust Enforcement in Europe: Complement? Overlap?*, în *The Competition Law Review*, Volume 3 Issue 1, decembrie 2006;
 - B. Christophers, *Market Definition and the Emergence of Too-Big-to-Let-Fail Banking in the United States*, *Economic Geography*, vol. 90 no. 4 (october 2014);
 - B. Van Rompuy, *The Impact of the Lisbon Treaty on EU Competition Law: A Review of Recent Case Law of the EU Courts*, *CPI Antitrust Chronicle*, December 2011 (1);
 - B. Wardhaugh, *A normative approach to the criminalisation of cartel activity*, în *Legal Studies*, Vol. 32 No. 3, September 2012;
 - Ben Depoorter, Francesco Parisi, *The modernization of EU antitrust enforcement: The economics of regulatory competition*, în *George Mason Law Review*, Vol. 13, No. 2: Winter 2005;
 - C. Butacu, *Acțiunile în despăgubire întemeiate pe încălcarea dispozițiilor dreptului concurenței al UE și statelor membre*, în *Revista Română de Drept European* nr. 3/2014;
 - C. Cauffman, *The Interaction of Leniency Programmes and Actions for Damages*, în *The Competition Law Review*, Volume 7 Issue 2, July 2011;

- Comisia Europeană, Direcția Generală Comunicare, *Să înțelegem politicile Uniunii Europene – Concurență*, Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2014;
- D. Brezinski, T. Killalea, Guidelines for Evidence Collection and Archiving, RFC 3227, p.3, <https://www.ietf.org/rfc/rfc3227.txt>;
- D. D. Stan, P. Prisăcaru, *Practici anticoncurențiale interzise de Legea concurenței nr. 21/1996, republicată. Rolul și atribuțiile Consiliului de Concurență*, în Concurența. Studii și cercetări privind protecția concurenței economice. Buletin al DMT, Inspectoratul de concurență Dâmbovița, Anul I, nr. 1, iulie 2006;
- D. Mazilu, *Uniunea Europeană – Caracteristici principale, evoluții în etapa actuală*, în Pro Patria Lex – Revistă de Studii și Cercetări Juridice, Volumul X, nr. 2 (21)/2012;
- D. Mazilu, *Uniunea Europeană – tendințe contradictorii*, în Lumea nr. 3/2016;
- D. Ungureanu, *Rolul Judecătorului Național în aplicarea articolelor 81 CE și 82 CE*, în Revista Română de Drept Comunitar, nr. 3/2009;
- Diana Ungureanu, *Noțiunea de întreprindere în dreptul concurenței*, în Revista Română de Drept al Afacerilor, nr. 5/2013;
- Dorr D., Haus F.C., Das wettbewerbsrecht der EG, în Juristische Schulung, 2002;
- Emilian Ursu, *Semnăturile copiate prin tehnici digitale. Posibilități de identificare a imprimantelor laser prin intermediul programului OCEAN ClearID*, în Criminologie, Criminalistică și Penologie, nr. 3-4/2014;
- F. Opran, *Metode de evaluare a nivelului de concentrare a pieței*, în Profil: Concurența nr. 4/2009;
- G. Hakopian, *Criminalisation of EU Competition Law Enforcement – A Possibility after Lisbon?*, în The Competition Law Review, Volume 7 Issue 1, December 2010;
- G. Monti, *Article 82 EC: What Future for the Effects – Based Approach?*, Journal of Competition Law & Practice, 2010;
- Gheorghe – Iulian Ioniță, *Aspecte procesuale penale și tehnice referitoare la percheziție informatică*, în Revista Dreptul, nr. 12/2014;
- Gotz Drauz, Thomas Chellingsworth și Hertta Hykas, *Recent Developments in EC Merger Control*, în Journal of European Competition Law & Practice, 2010, vol. 1, no.1;
- I. A. Wendt, *EU Competition Law and Liberal Professions: An Uneasy Relationship?*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2013;

- I. Capitariu, *Operațiunile de preluare a controlului supuse notificării CSAT și procedura aplicabilă*, valabil la <http://www.juridice.ro/282823/operatiunile-de-preluare-a-controlului-supuse-notificarii-csat-si-procedura-aplicabila.html>;
- I. E. Rusu, *Aplicarea descentralizată a Dreptului comunitar al concurenței. Scurt bilanț al aplicării articolului 81 din Tratatul CE*, în *Revista română de Drept Comunitar*, nr. 6/2007;
- I. Lianos și C. Genakos, *Econometric Evidence in EU Competition Law: an empirical and theoretical analysis*, CLES Working Papers 6/2012, October 2012, Centre for Law, Economics and Society CLES, Faculty Of Law, UCL;
- I. Lianos, *Some Reflections on the Question of the Goals of EU Competition Law*, în CLES Working Paper Series 3/2013, January 2013;
- I. V. Ivanoff, *Calitatea procesuală a Consiliului Concurenței*, în *Concurența. Studii și cercetări privind protecția concurenței economice*. Buletin al DMT – Inspectoratul de Concurență Dâmbovița, Anul I, nr. 2, octombrie 2006;
- Ian M. Dobbs, *The assessment of market power and market boundaries using the hypothetical monopoly test*, Department of Accounting and Finance, University of Newcastle, 2002;
- International Competition Network, *Anti – Cartel Enforcement Manual. Chapter on Digital Evidence Gathering*. Cartel Enforcement Subgroup 2 – ICN Cartels Working Group;
- International Competition Network, *Anti – Cartel Enforcement Manual. Chapter 6 – Interviewing Techniques*;
- International Competition Network, *Anti-Cartel Enforcement Manual. Chapter 5 – Investigative strategy*;
- J. MacLennan, *Decentralized Enforcement of EC Law: Is the European Commission Still the Guardian of the Treaties?*, în *Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)*, Vol. 91;
- J. MacLennan, *Decentralized Enforcement of EC Law: Is the European Commission Still the Guardian of the Treaties?*, în *Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)*, Vol. 91;
- K. J. Cseres, *The Controversies of the Consumer Welfare Standard*, în *The Competition Law Review*, Volume 3 Issue 2, March 2007;
- K. Sharma, *SSNIP Test: A Useful Tool, Not a Panacea*, *Competition Law Reports*, May – June 2011; Office of Fair Trading, *Market Definition – Understanding Competition Law*,

2004L. Bozian, *Conceptul de piață relevantă și testul monopolistului ipotetic*, în Profil: Concurența, nr. 1/2009;

- KJ Cseres, *The impact of Regulation 1/2003 in the New Member States*, , în The Competition Law Review, Volume 6 Issue 2;
- Konstantina Bania, *European merger control in the broadcasting sector: Does media fit pluralism?*, în The Competition Law Review, Volume 9, Issue 1;
- L. A. Lascu, *Aplicarea normelor privind concurența în cadrul Uniunii Europene*, în Dreptul nr. 3/2007;
- L. Filistrucchi, *A SSNIP test for two – sided markets: some theoretical considerations*, Tilburg University & Universita di Siena;
- L. Garzaniti, J. Gudofski, J. Moffat, *Dawn of a New Era? Powers of Investigation and Enforcement under Regulation 1/2003*, în Antitrust Law Journal, Vol. 72, no. 1 (2004);
- L. Garzaniti, J. Gudofski, J. Moffat, *Dawn of a New Era? Powers of Investigation and Enforcement under Regulation 1/2003*, în Antitrust Law Journal, Vol. 72, no. 1 (2004);
- L. Nimineț, *The small but significant and nontransitory increase in price (SSNIP) test*, Studies and Scientific Researches, Edition: Economics no. 13 (2008);
- M. Bronckers, A. Vallery, *O politică de concurență echitabilă și eficace în Uniunea Europeană: Care este rolul autorităților administrative și al instanțelor judecătorești ulterior hotărârii Menarini?*, în Revista Română de Drept European, nr. 5/2012;
- M. E. Stucke, *Is competition always good?*, în Journal of Antitrust Enforcement, vol. 1, no. 1 (2013);
- M. Ion, *Regimul probelor în domeniul legislației concurenței*, în Dreptul nr. 10/2009;
- M. S. Karayanidi, *Does the European Commission Have Too Much Power Enforcing European Competition Law ?*, în German Law Journal, Vol. 12, No. 7;
- Maria Kleis, Phedon Nicolaides, *The Concept of Undertaking in Education and Public Health Systems*, p. 3-6, valabil pe site-ul oficial al Institutului European de Administrație Publică - <http://www.eipa.eu/>;
- Michael J. Frese, *Aplicarea descentralizată a dreptului UE al concurenței și autonomia instituțională a statelor membre: Un comentariu asupra unei cauze*, în Revista Română de Drept European, nr. 1/2012;
- N. Zingales, *Product Market Definition in Online Search and Advertising*, The Competition Law Review, March 2013, Volume 9 Issue 1;
- O. Andriychuk, *Can We Protect Competition Without Protecting Consumers?*, în The Competition Law Review, Volume 6 Issue 1, December 2009;

- O. Daljford, L. Sorgard, O. Thomassen, *The SSNIP Test and Market Definition with the Aggregate Diversion Ratio: A Reply to Katz and Shapiro*, Norvegia, <http://fagbokforlaget.no/filarkiv/jclecorrectedversionapril2008.pdf> .;
- O. Odudu, *Interpreting Article 81 (1): demonstrating restrictive effect*, *European Law Review*, June 2001;
- Office of Fair Trading, *Market Definition – Understanding Competition Law*, 2004;
- Okeoghene Odudu, *The meaning of undertakin within 81 EC*, în *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 2005;
- P. J. Wils, *The Increased Level of EU Antitrust Fines, Judicial Review, and the European Convention of Human Rights*, în *World Competition*, Volume 33, no. 1, march 2010;
- P. Marsden, *Checks and Balances: EU Competition Law and the Rule of Law*, în *Competition Law International*, February 2009;
- P. N. Diamandouros, *Improving EU Competition Law Procedures by Applying Principles of Good Administration: The Role of the Ombudsman*, în *Journal of European Competition Law & Practice* 2010, Vol. 1, No. 5;
- R. Dincă, *Condițiile aplicării art. 5 alin. (2) din Legea nr. 21/1996 în ipoteza acordurilor de mediu. Studiu de caz*, în *Revista Română de Drept al Afacerilor* nr. 10/2012;
- R. Joilet, *Monopolization and Abuse of a Dominant Position*;
- S. Bishop, A. Lofaro și F. Rosati, *Turning the Tables: Why Vertical and Conglomerate Mergers are Different*, în *European Competition Law Review (ECLR)*;
- S. Calkins, *The New Merger Guidelines and the Herfindahl – Hirschman Index*, *California Law Review*, volume 71, Issue 2, article 6, March 1983;
- S. Corlățeanu, M. Moise, *Delimitarea conceptelor de criminalitate economico-financiară și criminalitate în afaceri în context european*, în *Dreptul* nr. 10/2009;
- S. Moresi, S. Salop, J. Woodbury, *Implementing the Hypothetical Monopolist SSNIP Test with Multi-Product Firms*, *The Antitrust Source*, February 2008;
- T. E. Kauper, *The Problem of Market Definition Under EC Competition Law*, *Fordham International Law Review*, 1996, Volume 20 Issue 5, Article 10;
- T. Fouquet, V. Giacobbo – Peyronnel, J. Sladic, E. Vanham, *Regulile de concurență aplicabile întreprinderilor (1 ianuarie 2012 – 31 decembrie 2012)*, în *Revista română de Drept European*, nr. 4/2012;
- T. Fouquet, V. Giacobbo – Peyronnel, J. Sladic, E. Vanham, *Regulile de concurență aplicabile întreprinderilor (1 ianuarie 2013 – 31 decembrie 2013)*, în *Revista Română de Drept European*, nr. 4/2014;

- Teresa Rodriguez, *Decentralized Application of EU Competition Law: A Strategic Approach*, CLaSF Workshop, aprilie 2004, Lucrarea nr. 5;
- Usai, *The Freedom to Conduct Business in the EU, Its Limitations and Its Role in the European Legal Order: A New Engine for Deeper and Stronger Economic, Social and Political Integration*, în *German Law Journal* Vol. 14 No. 9;
- V. Daskalova, *Consumer Welfare in EU Competition Law: What Is It (Not) About?*, în *The Competition Law Review*, Volume 11 Issue 1;
- V. Dobozi, *Corpus Juris, fundamentul viitorului sistem judiciar penal european*, în *Dreptul* nr. 3/2007;
- V.T. Florea, *Considerații privind regulile de concurență aplicabile întreprinderilor la nivelul Uniunii Europene*, în "Perspectives of Business Law" Journal, Vol. 3, nr. 1, noiembrie 2014;
- V.T.Florea, *Conceptul și limitele practicilor concentrate în lumina dreptului concurențial al Uniunii Europene*, în *Pandectele Române* nr.6/2015;
- V.T.Florea, *Sinteză de practică jurisdicțională a Curții de Justiție a Uniunii Europene în domeniul sensului și limitele conceptului de "întreprindere" în dreptul concurențial al UE*, în *Dreptul* nr.7/2015;
- V. Mircea, *Piața relevantă – câteva explicații necesare*, în *Revista Română de Drept al Afacerilor*, nr. 7/2012;
- V. Pătulea, *Jurisprudența Curții de Justiție a Comunităților Europene cu privire la regulile de drept comunitar al concurenței. Partea întâi: Interdicția și sancționarea înțelegerilor restrictive de concurență*, în *Dreptul* nr. 1/2008;
- W. Bishop, *Editorial: The Modernization of DGIV*, 1997, *European Competition Law Review*;
- W. Bishop, *Price Discrimination unde Article 86: Political Economy in the European Court*;
- Wouter P. J. Wils, *Compatibilitatea cu drepturile fundamentale a sistemului Uniunii Europene de executare a dreptului concurenței, în care Comisia Europeană acționează atât ca anchetator, cât și ca decident în primă instanță*, în *Revista Română de Drept European*, nr. 2/2014;
- X. Wang, A. Emch, *Five years of implementation of China's Anti-Monopoly Law – achievements and challenges*, în *Journal of Antitrust Enforcement*, Vol. 1, No. 2 (2013);
- Y. Karagiannis, *The Causes and Consequences of the Collegial Implementation of European Competition Law*, în *European Law Journal*, Vol. 19, No. 5, September 2013;

4. Jurisprudență

- Cauzele conexe T-68/89, T-77/89 și T-78/89, *Societa Italiano Vetro c. Comisiei*;
- Cauza C-41/90 *Hofner și Elser c. Macroton GmbH*;
- Cauza c-118/85 *Comisia c. Italia*;
- Cauza c-67/96 *Albany International BV c. Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie*;
- Cauza T-319/99 *FENIN c. Comisiei* – Federacion Nacional de Empresas de Instrumentacion Cientifica, Medica, Tecnica y Dental (FENIN) c. Comisia;
- Cauza C-180/98 *Pavlov și alții* – cauzele reunite c-180/98, c-181/98, c-182/98, c-183/98, c-184/90 - Pavel Pavlov și alții c. Stichting Pensioenfonds Nijmegen – Netherlands;
- Cauzele reunite C-159/91 și C-160/91 – *Christian Poucet c. Assurances Generales de France (AGF) și Caisse Mutuelle Regionale du Languedoc – Roussillon (Camulrac), și Daniel Pistre c. Caisse Autonome Nationale de Compensation de l'Assurance Vieillesse des Artisans (Cancava)*;
- Cauza C-218/00 *Cisal di Battisello Venanzio & C.Sas c. INAIL*;
- Cauza C-30/87 *Corinne Bodson c. SA Pompes Funebres des regions liberees*;
- cauza C-36/74 *Bruno Nils Olaf Walrave, Longinus Johannes Norbert Koch c. Association Union cycliste internationale, Koninglijke Nederlandsche Wielren Unie și Federacion Espanola Ciclismo*;
- cauza T-313/02 *David Meca-Medina și Igor Majcen c. Comisiei*;
- cauza C-343/95 *Diego Cali și Figli Srl c. Servizi Ecologi del Porto di Genova*;
- Cauza C-364/92 *SAT Fluggesellschaft mbH c. Eurocontrol*;
- Cauza C-113/07P *SELEX Sistemi Integrati SpA c. Comisiei*;
- Cauza C-309/99 *J.C.J. Wouters, J.W. Savelbergh și Price Waterhouse Belastingadviseurs BV c. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten*;
- Cauzele reunite C-264/01, C-306/01, C-354/01 și C-355/01 *AOK Bundesverband, Bundesverband der Betriebskrankenkassen (BKK), Bundesverband der Innungskrankenkassen, Bundesverband der landwirtschaftlichen Krankenkassen, Verband der Angestelltenkrankenkassen eV, Verband der Arbeiter-Ersatzkassen, Bundesknappschaft and See-Krankenkasse v Ichthyol-Gesellschaft Cordes, Hermani & Co, Mundipharma GmbH, Gödecke GmbH și Intersan, Institut für pharmazeutische und klinische Forschung GmbH*;
- Cauza C-263/86 *Statul Belgian c. Rene Humbel și Marie-Therese Edel*;
- Cauza C-475/99 *Firma Ambulanz Glockner c. Landkreis Sudwestpfalz*;

- Cauza C-309/99 *J.C.J. Wouters, J.W. Savelbergh și Price Waterhouse Belastingadviseurs BV c. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten*;
- Cauza C-49/07 *Motosykletistiki Omospondia Ellados NPID (MOTOE) c. Elliniko Dimosio*;
- Cauzele reunite 29 și 30/83 *Compagnie Royale Asturienne des Mines SA și Rheinzik GmbH c. Comisiei*;
- cauzele reunite 40-48, 50, 54 – 56, 111, 113 și 114/73 *Suiker Unie și alții c. Comisiei*;
- Cauzele reunite 29 și 30/83 *Compagnie Royale Asturienne des Mines SA și Rheinzik GmbH c. Comisiei*;
- Cauza C-280/06 *Autorita Garante della Concorrenza e del Mercato c. Ente tabacchi italiani – ETI SpA ș.a. și Philip Morris Products S.A. ș.a. c. Autorita Garante della Concorrenza e del Mercato ș.a.*;
- Cauza T-161/05 *Hoechst GmbH (fostă Hoechst AG) c. Comisiei*;
- Cauza T-38/92 *All Weather Sports Benelux BV c. Comisiei*;
- Cauza C-266/93 *Bundeskartellamt c. Volkswagen AG și VAG Leasing GmbH*;
- Cauza C-97/08P *Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Nederland BV, Akzo Chemicals International BV, Akzo Nobel Chemicals BV, Akzo Nobel Functional Chemicals BV c. Comisiei*;
- Cauza T-102/92 *Viho Europe BV c. Comisiei*;
- cauza T-82/91 *Tetra Pak International SA c. Comisiei Comunităților Europene*;
- Cauza 27/76 *United Brands Company și United Brands Continentaal BV c. Comisiei Comunităților Europene*;
- Cauza T-203/01 *Manufacture française des pneumatiques Michelin c. Comisiei Comunităților Europene*;
- Decizia Comisiei din 24 martie 2004 (COMP/C-3/37.792);
- Cauzele 56 și 58/64 *Etablissements Consten Sarl și Grundig-Verkaufs-GmbH c. Comisiei*;
- Cauza C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P și C-137/07 P *Erste Group Bank, Raiffeisen Zentralbank Osterreich AG, Bank Austria Creditanstalt AG, Osterreichische Volksbanken AG c. Comisiei Comunităților Europene*;
- Cauzele 56 și 58/64 *Etablissements Consten Sarl și Grundig-Verkaufs-GmbH c. Comisiei*;
- Cauza T-24/93 *Compagnie maritime belge*;
- Cauza C-30/87 *Bodson c. SA Pompes funebres des regions liberees*;

- Cauza C-395 și 396/96 *Compagnie Maritime Belge Transports SA, Compagnie Maritime Belge SA și Dafra Lines A/S c. Comisiei*;
- Cauza T-342/99 *Airtours/First Choice c. Comisiei*;
- Decizia Comisiei nr. 2000/12/EC *The 1998 World Football Cup*;
- Cauza 322/81 *Michelin c. Comisiei*;
- Cauza C-163/99 *Portugalia c. Comisie*;
- Cauza C-7/97 *Oscar Bronner GmbH & Co. KG c. Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag GmbH & Co. KG*;
- Cauza T-228/97 *Irish Sugar c. Comisie*;
- Cauza C-395-396/96 *P Compagnie Maritimes Belge Transportes SA, Compagnie Maritime Belge SA și Dafra Lines A/S c. Comisie*;
- Cauza T-87/05 *Energias de Portugal SA c. Comisiei*;
- Cauza C-413/06P *Bertelsmann și Sony Corporation of America c. Impala*;
- cauza C-439/08 *VEBIC î. Raad voor de Mededinging, Minister van Economie*;
- Cauza T-144/92 *BEMIM*;
- Cauza T-24/90 *Automec*;
- Cauza C-282/95 *P Guerin*;
- Cauza T-125/03 și T-253/03 *Akzo*;
- Cauza T-24/90 *Automec SRL c. Comisiei Comunităților Europene*;
- Cauza 374/87 *Orkem împotriva Comisiei Comunităților Europene*;
- cauza C-36/92P *Samenwerkende Elektriciteits – productiebedrijven NV (SEP) î. Comisiei Comunităților Europene*;
- Cauza 27/88 *Solvay & Cie î. Comisiei Comunităților Europene*;
- Cauzele reunite C-238, 244, 245, 247, 250 – 252 și 254/99P *Limburgse Vinyl Maatschappij NV (LVM) ș.a. î. Comisiei Comunităților Europene*;
- cauza T-125 și 253/03 *Akzo Nobel Chemicals Ltd. și Akcros Chemicals Ltd. î. Comisiei Comunităților Europene*;
- cauza C-414/12P *Bollere î. Comisiei Europene*;
- Cauza 136/79 *National Panasonic (UK) LTD. î. Comisiei Comunităților Europene*;
- Cauzele reunite 47/87 și 227/88 *Hoechst AG î. Comisiei Comunităților Europene*;
- Cauza C-94/00 *Roquette Freres SA și Directorul General de concurență î. Comisiei Comunităților Europene*;
- Cauza T-135/09 *Nexans France SAS și Nexans SA î. Comisiei Europene*;
- cauzele conexe T-289, 290 și 521/11 *Deutsche Bahn AG ș.a. î. Comisiei Europene*;

- cauza C-681/11 *Bundeswettbewerbshorde, Bundeskartellanwalt î. Schenker & Co. AG, ABX Logistic GmbH, Alpentrans Spedition und Transport GmbH, DHL Express GmbH, G. Englmayer Spedition GmbH, Express-Interfracht Internationale Spedition GmbH, A. Ferstl Speditionsgesellschaft mbH, Spedition, Lagerei und Beforderung von Gutern mit Kraftfahrzeugen Alois Herbst GmbH & Co. KG, Johann Huber Spedition und Transportgesellschaft mbH, Kapeller Internationale Spedition GmbH, Keimelmayer Spedition –u. Transport GmbH, Koch Spedition GmbH, Maximilian Schludermann, Kuhne + Nagel GmbH, Lagermax Internationale Spedition Gesellschaft mbH, Morawa Transport GmbH, Johann Ogris Internationale Transport- und Spedition GmbH, Logwin Road + Rail Austria GmbH, Internationale Spedition Schneckenreither Gesellschaft mbH, Leopold Schoffl GmbH & CO. KG, Johan Strauss GmbH, Thomas Spedition GmbH, Traussnig Spedition GmbH, Gebruder Weiss GmbH, Wildenhofer Spedition und Transport GmbH, Marehard u. Wuger Internat. Spedition –u. Logistik GmbH, Rail Cargo Austria AG;*
- Cauza C-227/14 P *LG Display Co. Ltd, LG Display Taiwan Co. Ltd c. Comisiei Europene;*
- cauza C-209/10 *Post Danmark A/S î. Konkurrenseradet și Forbruger – Kontakt a-s;*
- cauza T-201/04 *Microsoft Corp. și The Computing Technology Industry Association Inc., DMDsecure.com BV, MPS Broadband AB, Pace Micro Technology plc, Quantel Ltd, Tandberg Television Ltd, Association for Competitive Technology Inc., TeamSystem SpA, Mamut ASA, Exor AB î. Comisiei Comunităților Europene;*
- Cauza T-147/09 *Trelleborg Industries SAS și Trelleborg AB c. Comisiei Europene;*
- cauza C-231/14 P *InnoLux Corp. c. Comisiei Europene;*
- Decizia nr. 1037 din 9 iulie 2009 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 28 alin. (2) din Legea Concurenței nr. 21/1996, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 501 din 21 iulie 2009;
- Decizia Curții Constituționale nr. 5/2006 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 271 ind. 1 și art. 271 ind. 2 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 34/2006 privind atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 135 din 13 februarie 2006;
- Decizia Curții Constituționale nr. 287 din 22 martie 2007 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 2 alin. (1), art. 5 alin. (1), art. 44 alin. (3), art. 45 lit. a), art. 51 și ale art. 52 din Legea concurenței nr. 21/1996, publicată în Monitorul Oficial 342 din 21 mai 2007;

- *cauza C-681/11 Bundeswettbewerbsbhorde, Bundeskartellanwalt î. Schenker& Co. AG, ABX Logistic GmbH, Alpentrans Speditionund Transport GmbH, DHL Express GmbH, G. Englmayer SpeditionGmbH, Express-Interfracht Internationale SpeditionGmbH, A. FerstlSpeditionsgesellschaftmbH, Spedition, Lagereiund Beforderung von Gutern mit Kraftfahrzeugen Alois Herbst GmbH& Co. KG, Johann Huber Spedition und TransportgesellschaftmbH, Kapeller Internationale Spedition GmbH, Keimelmayr Spedition –u. Transport GmbH, Koch SpeditionGmbH, Maximilian Schludermann, Kuhne + Nagel GmbH, LagermaxInternationaleSpedition GesellschaftmbH, Morawa Transport GmbH, Johann Ogris Internationale Transport- undSpeditionGmbH, LogwinRoad + Rail Austria GmbH, InternationaleSpeditionSchnekenreitherGesellschaftmbH, Leopold SchofflGmbH& CO. KG, Johan Strauss GmbH, Thomas SpeditionGmbH, TraussnigSpeditionGmbH, Gebruder Weiss GmbH, WildenhoferSpeditionund Transport GmbH, Marehard u. Wuger Internat. Spedition –u. LogistikGmbH, Rail Cargo Austria AG;*

5. Surse digitale

- <http://www.eipa.eu/>
- www.internationalcompetitionnetwork.org;
- <http://www.consiliulconcurentei.ro>;
- <http://curia.europa.eu/> ;
- <http://eur-lex.europa.eu/> ;
- <https://www.gov.uk/government/organisations/office-of-fair-trading> ;
- <http://csat.presidency.ro/> ;
- google.com;
- www.youtube.com;